

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči

Bakalářská práce

Autor:	Petra Poláková
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová, Ph.D.
Oponent práce:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Petra Poláková

Studium: P19P0246

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči**

Název bakalářské práce AJ: Respite Stays for Children in Substitute Family Care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá respitní péčí poskytované pěstounům (případně jiným osobám) formou pobytů pro děti, které jsou jim svěřené do péče, a specifiky těchto pobytů. Teoretická část je zaměřena na respitní péči, jednotlivé formy náhradní rodinné péče (dále jen NRP), typy pobytových akcí pro děti, definování v rámci legislativy a na představení neziskových organizací, jež poskytují tuto formu respitní péče. Výzkumné šetření je provedeno formou kvalitativního výzkumu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky neziskových organizací, které pořádají pobyty pro děti v NRP. Šetření je zaměřeno na specifika těchto pobytů, jejich odlišnosti od jiných pobytových akcí pro děti a také na specifika práce s danou skupinou dětí. Cílem výzkumného šetření je tyto specifika a odlišnosti popsat.

PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.

Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vydání 4. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči vypracovala pod vedením Mgr. Gabriely Caltové Hepnarové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 01.05.2022

Petra Poláková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Gabriele Caltové Hepnarové, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady a čas, který mi věnovala.

Současně děkuji všem informantům, kteří se účastnili výzkumného šetření, za jejich čas a ochotu podělit se o své zkušenosti, názory a pocity. A děkuji také vedení organizace, které se šetření týkalo, za poskytnutí doplňujících informací a rad. Ráda bych poděkovala také své rodině a všem přátelům, kteří mě při vytváření této práce podpořili, a bez jejichž pomoci by nebylo možné práci dokončit.

Anotace

POLÁKOVÁ, Petra. *Specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 84 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá pobyty pro děti v náhradní rodinné péči, které vychází z práva pěstounů na odpočinek. Cílem práce je s oporou o odbornou literaturu popsat a analyzovat specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči a náročnost práce na těchto pobytech. První část práce rozebírá systém péče o děti v ČR, který přibližuje zvláštnosti jednotlivých forem náhradní rodinné péče, a především se zabývá pěstounskou péčí. Následující kapitola je věnována představení respitní péče, jejích forem a zařazení respitních pobytů do dělení této péče. Dále se kapitola zabývá možnostmi zajištění odpočinku pro pěstouny a vymezením respitních pobytů. Třetí kapitola se věnuje dětem v náhradní péči. Jedná se o nejstěžejnější kapitolu teoretické části, která pojednává o psychických obtížích těchto dětí a pokouší se vymezit chování, které je pro ně typické. Empirické šetření se zaměřuje na specifika respitních pobytů z hlediska náročnosti práce, čímž přibližuje odlišnosti těchto pobytů od akcí pro běžné děti. Šetření je provedeno kvalitativní strategií výzkumu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů. Na základě výsledků analýzy dat je zjištěno, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech pro děti v náhradní rodinné péči. Zároveň jsou stanovena specifika respitních pobytů v porovnání s běžnými pobyty pro děti, jako jsou například letní tábory. Závěr práce poskytuje doporučení pro další bádání v této oblasti.

Klíčová slova: respitní péče, respitní pobyt, náhradní rodinná péče, pěstounská péče

Annotation

POLÁKOVÁ, Petra. *Respite Stays for Children in Substitute Family Care*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 84 pp. Bachelor Thesis.

Bachelor thesis deals with stays for children in substitute family care, which are based on the right of foster parents to rest. The aim of the thesis is to describe and analyze the specifics of respite stays for children in substitute family care and the complexity of work on these stays on the basis of professional literature. The first part analyzes the child care system in the Czech Republic, which describes the peculiarities of individual forms of substitute family care, and especially deals with foster care. The next chapter is devoted to the introduction of respite care, its forms and the inclusion of respite stays in the division of this care. The chapter also deals with the possibilities of providing respite care for foster parents and the definition of respite stays. The third chapter deals with children in substitute family care. This is the most important chapter of the theoretical part, which discusses the mental difficulties of these children and the behavior which is typical for them. The empirical research focuses on the specifics of respite stays in terms of the complexity of work, which brings closer the differences between respite stays and events for ordinary children. The research is conducted qualitative strategy using the method of semi-structured interviews. Based on the analysis of the results, is determined how the employees evaluate the complexity of work on respite stays for children in substitute family care and also are determined the specifics of respite stays in comparison with ordinary with ordinary stays for children like summer camps. The conclusion of the thesis offers recommendations for another research in this area.

Keywords: respite care, respite stays, substitute family care, foster care

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	10
1 Systém péče o děti v ČR	12
1.1 Formy náhradní rodinné péče.....	13
1.2 Pěstounská péče	16
2 Respitní péče a zajištění odpočinku pěstounům.....	21
2.1 Formy respitní péče.....	23
2.2 Zajištění respitní péče pěstounům.....	25
2.3 Respitní pobyty pro děti jako způsob odlehčení pěstounům.....	27
3 Děti v náhradní péči.....	31
3.1 Psychické obtíže dětí v náhradní péči	32
3.2 Specifické projevy dětí v náhradní péči	33
4 Empirické šetření.....	38
4.1 Plán výzkumu.....	39
4.2 Realizace výzkumu	42
4.3 Analýza a interpretace získaných dat	43
4.4 Formulace závěrů a diskuse	63
Závěr	67
Seznam použitých zdrojů	69
Přílohy.....	74

Seznam použitých zkratk

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PP – pěstounská péče

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

RP – respitní pobyty

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

Úvod

Náhradní rodinná péče prošla v minulosti velkou řadou změn. Dle Pazlarové (2016) před rokem 2013 fungovala v České republice zejména jen finanční podpora pěstounů. S novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která nabyla účinnosti 1. ledna 2013, se v České republice začaly uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, které ukládají pěstounům jejich práva a povinnosti.

Práce se věnuje respitní péči, která je poskytována pěstounům, a to formou pobytů pro děti, které jsou jim svěřené do péče. Tato respitní péče neboli odlehčovací služba vychází z práva pěstounů na zajištění celodenní péče v minimálním rozsahu 14 dní v kalendářním roce, které definuje § 47a odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Smyslem tohoto práva je zajištění odpočinku pěstounům. Repitní pobyty jsou jednou z variant, jak toto právo mohou organizace, které uzavírají s pěstouny výše zmíněnou dohodu, naplnit.

Cílem práce je s oporou o odbornou literaturu popsat a analyzovat specifika respitních pobytů pro děti v náhradní péči a náročnost práce na těchto pobytech. V teoretické části se autorka věnuje jednotlivým formám náhradní rodinné péče s bližším zaměřením na pěstounskou péči. Dále se zabývá respitní péčí pro pěstouny a přiblížením pojmu „repitní pobyt“, který není nikde přímo definován, přestože je v praxi běžně užíván. Současně se autorka ve své práci zaměřuje na specifika dětí v náhradní rodinné péči, které jsou významným prvkem při práci s těmito dětmi.

Empirickou část práce poté tvoří kvalitativní výzkumné šetření za užití polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky doprovázející organizace pro pěstouny, ve kterých se autorka zaměřuje především na zkušenosti a pocity daných pracovníků. Vědecko-výzkumným problémem je: Čím jsou respitní pobyty pro děti v náhradní rodinné péči specifické z hlediska náročnosti práce na těchto pobytech z pohledu pracovníků? Cílem empirického šetření je zjistit, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech, a tím upozornit na odlišnosti od běžných zotavovacích akcí. Autorka se však domnívá, že z výzkumného šetření mohou vyplynout i pozitivní stránky práce na těchto pobytech.

Autorka má s pobyty pro děti v náhradní rodinné péči bohaté zkušenosti. Od roku 2018 se pravidelně účastní pobytových akcí doprovázející organizace pro pěstouny. Několikrát se účastnila letních pobytů a víkendových akcí pro děti v náhradní péči. Z tohoto důvodu zvolila téma, které by s ohledem na nedostatek literatury o této problematice chtěla více přiblížit a popsat. Autorka se domnívá, že by práce mohla být přínosem pro začínající pracovníky účastnících se těchto či obdobných akcí pro děti. Současně předpokládá, že práce může být přínosná pro vybranou neziskovou organizaci jakožto zpětná vazba.

Realizace a systém této formy respitní péče není příliš prozkoumán a literatury o dané problematice je poměrně málo. V dostupných databázích se autorce podařilo dohledat pouze jednu odbornou metodiku s názvem „*Integrované pobyty pro děti z pěstounských rodin*“, která byla vydána koncem roku 2018 organizací „*Děti patří domů*“. Autorkou této metodiky je Dagmar Zezulová.

Dále se můžeme setkat s ojedinělými závěrečnými pracemi, které se tématu věnují. Nejedná se však o žádné relevantní zdroje. Autorka tedy ve své práci vychází z autorů, kteří se věnují náhradní rodinné péči, a především pěstounské péči. Dále vychází také z autorů, kteří se věnují zotavovacím akcím či respitní péči. Těmito autory jsou například Sychrová, Trnková, Pazlarová, Štiková, Šenková a Belicová, Novosad, Průša, Burda a Šlosarová. Samozřejmě autorka získává informace i z výše uvedené metodiky. Čerpá také ze zákonů, které se tématu dotýkají, tedy především ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí a občanského zákoníku.

1 Systém péče o děti v ČR

V první kapitole se autorka věnuje náhradní péči o dítě a přibližuje její systém. Blíže se autorka zaměřuje na pěstounskou péči, jelikož respitní pobyty jsou pořádány přednostně pro děti z této formy péče. Pro ty je příslušné organizace pořádají, aby naplnily právo pěstounů na odpočinek. Autorka však považuje za významné jednotlivé formy náhradní péče vymežit, neboť se jedná o komplexní systém a z autorčiny praxe vychází, že se těchto pobytů účastní děti i z jiných forem náhradní rodinné péče. Autorka považuje bližší rozebrání jednotlivých forem péče a daného systému za podstatné také proto, že se v něm následně odráží specifika jednotlivých dětí ve vztahu k jejich příběhům či zkušenostem.

Pokud dítě nemá uspokojenu některou z potřeb nebo nemá vhodné podmínky pro svůj vývoj, jedná se o dítě ohrožené. Systém péče o ohrožené děti je nastaven tak, aby v první řadě podporoval fungování rodiny, což je nazýváno jako tzv. sanace rodiny. (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 37, 53)

Pracovník musí v takových případech zohlednit velké množství podmínek a okolností života daného dítěte. Původní podmínky života dítěte by se měl snažit zachovat v co největší možné míře. Dítě by tedy mělo vyrůstat v biologické (původní) rodině. To ovšem neplatí, pokud rodiče vážně ohrožují vývoj nebo zdraví daného dítěte. Úkolem pracovníka je poté zhodnotit potřeby dítěte a najít mu vhodnou formu náhradní péče. Cílem sanace je návrat dítěte zpět domů po nezbytně nutné době, ale pokud sanace není úspěšná či není možná, je nezbytné najít dlouhodobé řešení. (Vítková Rulíková, 2009, s. 7–8)

Zajímavým faktem je, že se jedná především o tzv. „sociálně osiřelé děti“ (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 19). Jde o děti, které mají alespoň jednoho rodiče a nejsou skutečně osiřelé. Jejich biologičtí rodiče se však o ně nechtějí nebo nemohou postarat (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 19). Podle Trnkové (2018, s. 13) je více než z 50 % důvodem odebrání dítěte zneužívání, zanedbávání, týrání a další významné nedostatky v péči nebo také problémové chování dítěte. Stejně tak i Sychrová (2015, s. 8) zmiňuje, že je mnohem více dětí, které svou rodinu mají, ale ta se o ně z různých důvodů nestará nežli dětí, jejichž rodiče zemřeli. Toto je významné i z hlediska následné práce s danými dětmi.

O náhradní péči o dítě hovoříme, pokud je dítě svěřeno jiné osobě nežli jednomu z rodičů, a je tak učiněno na základě rozhodnutí soudu (Trnková, 2018, s. 11). Autorky

Štiková, Šenková a Belicová (2020, s. 60) používají termín „*náhradní rodinná výchova*“. V systému ČR přitom rozlišujeme dva základní typy náhradní péče o dítě neboli náhradní rodinné výchovy.

Prvním typem je ústavní výchova probíhající v různých ústavních zařízeních kolektivní formou péče, kterou vykonávají pracovníci, kteří se zde střídají. Soud má však ze zákona povinnost zkoumat, zda pro dítě není možné nalézt náhradní rodinu. Pokud se ji nalézt nedaří, je některým z dětí soudem nařízena ústavní výchova. (Trnková, 2018, s. 12)

Zákon stanoví, že je to možné maximálně na dobu tří let, ale lze ji opakovaně prodlužovat do 19 let, přičemž soud má povinnost každý půl rok přezkoumat, že se stále nedaří najít vhodnou náhradní rodinu (§ 972 – § 974 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník – znění od 01.07.2021). Zařízeními pro ústavní a ochrannou výchovu jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy (§ 2 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních – znění od 01.01.2014).

Druhým typem náhradní rodinné výchovy je náhradní rodinná péče. Rodinný typ péče je charakteristický tím, že je dítě svěřeno do péče jiné osoby či osobám, než jsou jeho rodiče, a tato péče probíhá „*v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině*“ (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 60). Formy náhradní rodinné péče jsou upravené zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku ve znění od 01.07.2021. Osvojení, pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu jsou pak také upraveny zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022.

1.1 Formy náhradní rodinné péče

V této podkapitole se autorka věnuje specifikům jednotlivých forem náhradní rodinné péče, které mohou mít následně vliv na dané dítě. Například u poručenství s péčí je více možné, že biologičtí rodiče zemřeli. Naopak u osvojení je pravděpodobnější, že rodiče o dítě ztratili zájem, jak se domnívá autorka. Na druhou stranu bývají děti často osvojeny v nízkém věku, a je tedy pravděpodobnější jejich lepší socializace a snížení možných negativních vlivů z původní rodiny. Vzhledem k různému složení dětí na respitních pobytech považuje autorka vymezení těchto forem za podstatné.

Mezi formy náhradní rodinné péče dle občanského zákoníku patří poručenství s osobní péčí o dítě, svěřením dítěte do péče jiné osoby, než jsou rodiče a pěstounství (§ 928

– § 975 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 01.07.2021). Dále je také tradičně do náhradní rodinné péče počítáno již zmíněné osvojení. To je však v rámci zákona řazeno do příbuzenství a švagrovství, jelikož mezi členy vznikají vztahy jako v běžné rodině, jak udává Trnková (2018, s. 25).

Ke zvolení formy náhradní péče konkrétnímu dítěti je potřeba dobře znát dané dítě, jeho rodinnou anamnézu a také situaci v rodině. Autorky výzkumu, který se zabýval kritérii ovlivňující formu náhradní rodinné péče, považují za významné tyto faktory: „*osobní, rodinná, zdravotní a psychologická anamnéza dítěte (např. věk a pohlaví dítěte, jeho zdravotní stav, úroveň jeho tělesného a duševního vývoje, rodinná konstelace) a socioekonomická situace původní rodiny (např. zaměstnání, vzdělání, materiální zabezpečení)*“ (Chrenková, Čilečková a Hašková, 2015, s. 41).

Trnková (2018, s. 13) zmiňuje kritéria biologická, vývojová a sociální, tedy například zda existují rodiče a širší rodina, a jestli mají o dítě zájem. Dále udává kritéria situační, které autorka této práce považuje společně se sociálními kritérii za nejvýznamnější. Do situačních kritérií patří, zda je například volný pěstoun na přechodnou dobu, zda jsou zájemci o péči dítěte v širší rodině či zda jsou zájemci o osvojení (Trnková, 2018, s. 13). Především existence zájemců z širší rodiny významně ovlivňuje formu péče, domnívá se autorka.

Poručenství do forem náhradní péče řadíme, pokud je poručník současně osobou, která o dítě osobně pečuje. Pravou náplní poručenství je především správa všech nebo některých záležitostí dítěte. Není ovšem povinen o dítě pečovat, nicméně pokud o dítě současně pečuje, vzniká mu nárok na dávky pěstounské péče. Vyživovací povinnost vůči dítěti poručník nemá až na výjimku, kdy je poručníkem prarodič daného dítěte. Nad poručníkem je vykonáván dohled soudem. (Trnková, 2018, s. 101–106)

Ke jmenování poručníka dochází, pokud není žádný z rodičů, který má a v plném rozsahu vykonává rodičovskou odpovědnost (§ 928 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 01.07.2021). Tedy pokud rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, jsou nezletilí, a nenabýli tedy plné svéprávnosti, či jsou neznámí (v případě nalezených dětí) (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 123).

Další formou je „*svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, než jsou rodiče*“ (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 122). Lze se setkat také se zkráceným pojmem „*svěřenectví*“ (Trnková, 2018, s. 97). Nejčastěji jsou do této formy děti svěřovány příbuzným či jiným blízkým osobám, protože není zprostředkována orgánem sociálně-

právní ochrany dětí a není státem podporovaná příspěvky, jako je tomu u pěstounské péče (Trnková, 2018, s. 98).

K volbě této formy je podmínkou chybějící rodič či poručník, který by o dítě mohl pečovat. Potřeby dítěte jsou hrazeny z výživného, a pokud tedy nelze nařídit rodičům či prarodičům dítěte vyživovací povinnost, nelze dítě do této formy péče svěřit, protože by nebylo finančně zajištěné. Povinnosti a práva pečující osoby určuje soud, jinak jsou přiměřeně aplikována jako u pěstounství. (§ 953 – § 957 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 01.07.2021)

Osvojení neboli adopce je tedy zákonem vnímáno jako příbuzenství, jak již autorka uvedla. V odborné literatuře je však osvojení tradičně bráno jako forma náhradní rodinné péče (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018; Sychrová, 2015; Štiková, Šenková a Belicová, 2020; Trnková, 2018). Osvojením přijímají adoptivní rodiče dané cizí dítě za své, jsou zapsáni do matriky jako rodiče a s původní rodinou vztahy zanikají (Sychrová, 2015, s. 9–10).

Jak zmiňuje Trnková (2018, s. 25–26), osvojení přesahuje ostatní formy náhradní péče, u kterých je cílem výhradně zajištění péče o dítě se zachováním příbuzenských vztahů k původní rodině. Sychrová (2015, s. 9) upozorňuje, že se jedná o „*extrémní opatření, které mění identitu dítěte*.“ Vztah mezi náhradními pečovateli a dítětem by následně měl být jako mezi rodičem a dítětem, což tak u jiných forem většinou není. Výjimkou může být poručenství s péčí, kdy například rodiče zahynou v útlém věku dítěte, domnívá se autorka. Současně se dítě stává příbuzným i ostatních členů rodiny, a to se všemi právními důsledky (např. dědictví) (Sychrová, 2015, s. 9).

Do osvojení může být dítě svěřeno manželskému páru či jedné osobě, která může či nemusí žít v manželském svazku. Pokud žije v manželství, druhý z manželů na dítě nemá žádná práva. Osvojitelem může být osoba zletilá, svéprávná a musí zaručit, že bude dítěti dobrým rodičem. Vhodný věkový rozdíl mezi subjekty je 16let. S osvojením musí především souhlasit biologičtí rodiče a dítě, které má být osvojeno. (Trnková, 2018, s. 27–33)

Poslední formou náhradní rodinné péče, kterou autorka zatím nezmínila, je **pěstounství**. Na respitní péči mají ze zákona právo především pěstouni, tedy osoby, kterým bylo dítě svěřeno do pěstounské péče. Z tohoto důvodu je této formě věnována samostatná podkapitola. Pěstouni se musí řádně vzdělávat, a je velmi přísně posuzováno, zda budou vhodnými osobami pro péči o dané dítě (výjimkou jsou pěstouni příbuzní dítěti) (Pazlarová, 2016; Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018).

Dítě v této formě zůstává v kontaktu se svými příbuznými a očekává se, že bude po čase navraceno do původní rodiny, pokud to bude možné (Sychorvá, 2015, s. 11–12). Specifikem této formy je, že pěstouni dostávají od státu finanční příspěvky a jiné formy podpory (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 30, 89). Do pěstounské péče může být dítě svěřeno osobě cizí, která prošla vzděláváním a přípravou k této činnosti, a osobě příbuzné či jinak známé (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 31).

Jednotlivé formy se od sebe nepatrně liší. Nejvíce odlišnou formou je jednoznačně osvojení dítěte. Zde autorka práce považuje za podstatné upozornit na nízký věk osvojených dětí (starší děti bývá náročnější osvojit). Autorka se domnívá, že poté mají tyto děti větší šanci se lépe socializovat a přijmout vzorce chování od adoptivní rodiny. Je tedy u nich předpokladem například nižší míra problémů v chování, kterým se bude autorka věnovat v kapitole týkající se přímo dětí v náhradní péči.

1.2 Pěstounská péče

Pěstounskou péči autorka práce rozebírá více, protože dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022 mají pěstouni právo minimálně na 14 dní odpočinku. Mají tedy právo na respitní péči, díky které začaly fungovat také respitní pobyty pro děti v náhradní péči. Autorka v rámci podkapitoly shrnuje základní informace týkající se této formy péče spolu s právy a povinnostmi pěstounů.

Pěstounská péče je upravena § 958 – § 970 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku ve znění od 01.07.2022. Dále § 47a – § 47za zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022 upravují například její zprostředkování, pěstounskou péči na přechodnou dobu nebo dohody o výkonu pěstounské péče. K 01.01.2022 vyšla v platnost novela tohoto zákona, která mimo jiné upravila části týkající se finančních odměn pěstounů. Autorka práce je s touto novelou obeznámena a vychází z nového znění zákona. Oblasti, kterým se autorka věnuje, zůstaly bez větších změn. Podstatné pro tuto práci je, že právo pěstounů na zajištění odpočinku se nezměnilo (MPSV, 2021).

Pěstounství je podle autorky státem nejvíce podporovanou formou náhradní rodinné péče. Tato forma je podporována finančně a také ve smyslu psychologické, terapeutické či jiné odborné pomoci. Stát současně nabízí pomoc se zajištěním péče o dítě v potřebných situacích, jako je například nemoc pěstouna nebo vyřízení důležitých

náležitostí. Taktéž umožňuje pěstounům si od náročné péče o dané děti odpočinout. (Pazlarová, 2016, s. 87)

Do pěstounské péče je dítě svěřeno rozhodnutím soudu, pokud není žádný z rodičů a ani poručník, který by o dítě mohl pečovat (Trnková, 2018, s. 79). Vzhledem k tomu, že nemění statusová práva dítěte, není potřeba souhlasu rodičů k svěřením dítěte do pěstounské péče, a dítě je tedy stále právně spojeno se svou původní rodinou (Trnková, 2018, s. 81). Pěstoun za rodiče vykonává pouze tu část povinností, které představují osobní péči o dítě a rozhodovat či zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech (Sychrová, 2015, s. 11). Trnková (2018, s. 79) upozorňuje, že pěstouni mají roli náhradního pečovatele, ne náhradního rodiče. Obvykle děti své pěstouny oslovují teto, strýci, babičko nebo dědečku, jak autorka během své praxe postřehla. Obdobně jako u osvojení může soud svěřit dítě do společné péče manželů či do péče jedné osoby, přičemž tyto osoby musí poskytnout záruku náležité péče a bydlet na území České republiky (Trnková, 2018, s. 83–85).

Podstatné je zmínit, že pěstounská péče by neměla být dlouhodobým řešením dané situace dítěte, a cílem by vždy mělo být navrácení do původní rodiny či osvojení dítěte. Pěstounská péče však bývá tradičně rozdělována na pěstounskou péči na přechodnou dobu a pěstounskou péči označovanou jako dlouhodobou. Pěstounská péče na přechodnou dobu je jednou z forem pěstounské péče a její doba trvání je omezená nejvýše na 1 rok. Jde tedy jednoznačně o krátkodobé řešení, které přichází v úvahu například před vyřízením osvojení, propuštěním matky z výkonu trestu či najitím dlouhodobější pěstounské péče. (Sychrová, 2015, s. 12)

U pěstounské péče dlouhodobé se lze domnívat, že v ní dané dítě bude do zletilosti (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 122). Důvodem je především to, že starším dětem či sourozeneckým skupinám bývá problematické najít vhodnou adoptivní rodinu a u některých dětí není k osvojení od biologických rodičů dán souhlas, protože rodiče projevují zájem o dítě, ale nejsou mu schopni zajistit každodenní péči (Trnková, 2018, s. 80). V jedné z dalších publikací upozorňují autoři, že nejde předpokládat, jakým způsobem se bude situace dítěte a původní rodiny vyvíjet (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23). Problematikou setrvávání dětí v náhradní péči pěstounského typu je však slabší citové pouto mezi pečující osobou a dítětem, než je tomu u dětí osvojených. Sice je ze zákona povinné udržovat kontakt mezi původní rodinou a dítětem, je však zřejmé, že citové vazby v těchto situacích nebudou příliš pevné

(Trnková, 2018, s. 87). To se poté znatelně dle autorky odráží na dětech v rámci jejich prožívání a chování.

Pěstounskou péči lze dělit na zprostředkovanou a příbuzenskou neboli nezprostředkovanou (podle toho, kdo je pěstounem) a na PP na přechodnou dobu a dlouhodobou (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23). Podstatným rozdílem v těchto typech pěstounské péče je způsob přiřazení konkrétního dítěte, odborná příprava a dle novely zákona o SPOD z roku 2022 také finanční odměna. Případně lze rozlišovat podle počtu dětí, zda se jedná o pěstounskou péči individuální (1 až 2 děti) nebo skupinovou (rodině svěřeno více dětí) (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23).

Pěstounská péče zprostředkovaná zahrnuje náročné posuzování žadatelů o pěstounskou péči, jejich přípravu ve formě vzdělávání a také komplikované vyhledávání vhodných pěstounů konkrétnímu dítěti (Pazlarová, 2016, s. 31–44). Trnková (2018, s. 82–83) zmiňuje, že u příbuzenské neboli nezprostředkované pěstounské péče podává osoba návrh na svěření dítěte do PP soudu na základě známosti daného dítěte. Často se jedná o prarodiče, tety, strýce nebo starší sourozence. Příbuzenská PP má přednost před zprostředkovanou formou a nedochází u ní ke složitému posuzování žadatelů a ani jejich profesionální přípravě (Pazlarová, 2016, s. 14–17).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je zprostředkovanou formou a příprava žadatelů je u tohoto typu nejrozsáhlejší vzhledem k náročnosti častého střídání dětí. Z tohoto důvodu bývá tato forma označovaná jako „*profesionální pěstounská péče*“ (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23). Do této formy PP jsou svěřovány také děti, které byly narychlo odebrané z důvodů týrání, zneužívání či zanedbávání. Během doby, kdy jsou děti v přechodné péči, se hledá lepší a dlouhodobější řešení či jsou vrácené do původní rodiny, pokud byl důvodem například výkon trestu matky dítěte (Trnková, 2018, s. 90–92). U profesionálních pěstounů již od začátku probíhá příprava na odchod daného dítěte (Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23). Jedná se také o nejnovější typ pěstounské péče, která fungovat začala až s novelou zákona o SPOD z roku 2013 (Pazlarová, 2016, s. 153).

Na respitních pobytech se s dětmi, které jsou v PPPD často nesetkáme, domnívá se autorka, jelikož se jedná obvykle o děti nízkého věku a také o děti, pro které nemusí být forma pobytu na několik dní vhodná s ohledem na nedávná traumata těchto dětí. Samozřejmě i děti v běžné pěstounské péči mají řadu traumat, ale jsou již ve stabilnější

formě náhradní péče a mají mezi ostatními dětmi na pobytu obvykle přátelé, jelikož se děti společně potkávají například během skupinových terapií, jednodenních akcí apod.

Pěstounům je vyplácen státem příspěvek na úhradu potřeb dítěte, přestože rodiče mají vyživovací povinnost, která je však obvykle nízká a nikdo nemá jistotu, že bude biologický rodič platit včas (Trnková, 2018, s. 82). Výše zmíněná odměna pěstouna je finanční částka, která je určena přímo pro zprostředkované pěstouny. Jedná se o důležitý faktor, který odlišuje ostatní formy náhradní péče o děti, domnívá se autorka. Pěstouni jsou dále podpořeni i příspěvkem při převzetí dítěte, na zakoupení motorového vozidla a při ukončení pěstounské péče (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 22). Podmínky získání jednotlivých příspěvků a jejich výši blíže definuje § 47e – § 47n zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022.

Práva a povinnosti pěstounů

Část práce autorka věnuje také dohodám o výkonu pěstounské péče, které uzavírají pěstouni poté, co jim je soudem svěřeno dítě do pěstounské péče (Trnková, 2018, s. 86). Zavedením těchto dohod novelou z roku 2013 vznikla současně také realizace respitních pobytů, kterým se práce věnuje. Povinnost uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče blíže definuje § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022.

Jedná se o smluvní závazek, který uzavírají pěstouni společně s doprovázející organizací, kterou může být nezisková organizace či státní subjekt. Důležité však je, že v rámci této dohody jsou pěstounům určeny jejich práva a povinnosti a je upraveno, jakým způsobem budou tyto skutečnosti naplněny. Současně jsou v dohodě vymezené povinnosti a práva dané doprovázející organizace. (Pazlarová, 2016, s. 73–76)

Pěstouni mají povinnost zvyšovat své vzdělání v oblasti výchovy a péče, a to alespoň v rozsahu 24 h za kalendářní rok, umožnit sledování naplňování dohody a spolupracovat se zaměstnancem, který je touto činností pověřen (tzv. doprovázející nebo klíčový pracovník). Podstatnou a často pro pěstouny náročnou povinností je udržování a prohlubování kontaktů a vztahů s původní rodinou či s osobami blízkými dítěti. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 101–104)

Mezi práva pěstounů patří zprostředkování odborné pomoci (např. psychologické), alespoň jednou za 6 měsíců. Dále mají právo na zajištění výše zmíněného vzdělávání, a to bezplatně. A současně mají právo na pomoc s udržováním daných vztahů

mezi původní rodinou a dítětem. Pro tuto práci je však nejpodstatnější právo pěstounů na pomoc se zajištěním péče o svěřené dítě. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 89–92)

Zákon o SPOD dělí dva typy této pomoci. Prvním je zejména krátkodobá péče, která je dle Pazlarové (2016, s. 88) využívána především pro malé děti, například po dobu nemoci, soudního jednání a při jiných mimořádných situacích v rodině, například narození dítěte či úmrtí osoby blízké. Toto právo nijak nesouvisí s respitními pobyty, jelikož se jedná o krátkodobou péči, která bývá také označována jako účelová (Zezulová, 2018, s. 16).

Pro respitní pobyty a tuto práci je stěžejní druhý typ pomoci se zajištěním péče. Jedná se o „*právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let*“ (§ 47a odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 01.01.2022). Jedná se o odlehčovací službu neboli respitní péči, které je věnována samostatná kapitola.

Pro tuto práci je nejzásadnější právo pěstounů na odpočinek, ale také jejich povinnost se vzdělávat. Důvodem je, že během tohoto vzdělávání bývá pěstounům také zajišťována péče o děti, které mají svěřené do péče. Ve vztahu k respitním pobytům je z hlediska organizačních záležitostí podstatné, jaké mají náhradní pečovatelé (poručníci, osvojitelé atd.) k dítěti práva, v jakých záležitostech mohou rozhodovat či jak je v dané náhradní péči umožňován kontakt s původní rodinou, pokud chce dítě například poslat pohled. Současně pracovníkům forma péče může naznačit, jaké okolnosti svěření do náhradní péče předcházely.

Systém pěstounské péče a celkově náhradní rodinné péče je poměrně složitý. Autorka se pokusila shrnout důležité informace tohoto systému, které považuje vzhledem k tématu respitních pobytů za významné. Jak již autorka uvedla, nejvíce podporovanou formou je právě pěstounství. Z tohoto důvodu jsou respitní pobyty organizované především pro děti v pěstounské péči. Autorka však upozorňuje, že se na pobytech lze setkat také s dětmi z jiných forem náhradní péče, které jsou více či méně odlišné od pěstounství.

2 Respitní péče a zajištění odpočinku pěstounům

V úvodu této kapitoly se autorka zaměří na vymezení respitní péče, která velmi úzce souvisí s respitními pobyty pro děti v náhradní péči a pro jejich vymezení je potřeba se seznámit s respitní péčí obecně. Následně autorka přibližuje jednotlivé formy respitní péče a pokouší se do tohoto rozdělení zařadit respitní pobyty pro děti v náhradní péči. Tyto pobyty jsou jednou z možností, jak zajistit respitní péči pěstounů. Část kapitoly je tedy také věnována možnostem respitní péče poskytované pěstounům a respitním pobytům.

Pojem „respitní péče“ pochází z anglického slova „*respite*“, což lze přeložit jako oddech, krátkodobý odklad či dočasnou úlevu. Můžeme se tak setkat současně i s pojmem odlehčovací služba či úlevová péče. Novosad (2009) ve své knize udává také pojem zástupná péče. V odborných publikacích je užíváno spíše pojmu respitní péče, ale v zákonech, které tuto službu definují, je naopak užíváno pojmu odlehčovací služba.

Respitní péče je jednou z forem sociálních služeb. Podle zákona se sociální službou rozumí činnosti zajišťující pomoc a podporu lidem, přičemž cílem této pomoci je sociální začlenění či prevence sociálního vyloučení (§ 3 písm. a) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 01.02.2022). Matoušek (2016, s. 203) udává, že se jedná o „*všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti.*“

Mezi základní formy sociálních služeb poté patří sociální poradenství, služby sociální prevence a také služby sociální péče, mezi které se mimo jiné řadí i odlehčovací služby (§ 32 – § 44 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 01.02.2022). Služby sociální péče Matoušek (2016, s. 190) definuje takto: „*Služby pomáhající zajistit jejich soběstačnost a zapojení v největší možné míře do běžného života společnosti.*“ Zde je potřeba zmínit, že k snahám o zařazení handicapovaných osob do společnosti v ČR dochází až po roce 1989 na rozdíl od jiných zemí (Novosad, 2006).

Odlehčovací služby zákon o sociálních službách definuje jako „*terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí; cílem služby je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek*“ (§ 44 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 01.02.2022).

Činnosti, které se dle zákona řadí do odlehčovacích služeb, jsou:

- a) „pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- d) poskytnutí ubytování v případě pobytové služby,
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- f) sociálně terapeutické činnosti,
- g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- h) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti“ (§ 44 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 01.02.2022).

Bližší tyto činnosti specifikuje § 10 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách ve znění od 01.03.2022. Tato vyhláška definuje rozsah jednotlivých úkonů a výši úhrad za poskytování odlehčovacích služeb. Z hlediska respitních pobytů pro děti v pěstounské péči považuje autorka z výše zmíněných činností za podstatné výchovné, vzdělávací, aktivizační a také zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Respitní péče je současně vymezena také zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění od 01.01.2022, kde je definována v rámci práva pěstounů na odpočinek. Této péči se autorka věnuje více v následující podkapitole.

Jak zmiňuje Novosad (2009), odlehčovací služby jsou poskytovány lidem, kteří dlouhodobě pečují o osoby s postižením nebo o osoby nesoběstačné z důvodu věku. Novosad má pravděpodobně na mysli seniory, ale v případě odlehčení pěstounům lze do této kategorie zařadit také děti. Cílem této formy služeb sociální péče je pečujícím osobám především dopřát odpočinek, prostor pro svůj vlastní volný čas a také podmínky k vyřízení běžných záležitostí (Novosad, 2009). Přičemž je k tomuto zastoupení pečující osoby potřeba zajistit kvalifikovanou osobu, tedy asistenta, pečovatele či dočasný pobyt ve stacionáři (Novosad, 2009).

Důvodem vzniku odlehčovacích služeb je velká náročnost péče o handicapované osoby, seniory či o děti v pěstounské péči, v tomto případě. Matoušek (2016) zmiňuje dlouhodobý těžký stres, kterému jsou pečující osoby vystaveny, a za nejhorší příklad uvádí matky pečující o handicapované dítě, které často žijí samy. Na náročnost péče o blízkou osobu se sníženou soběstačností upozorňuje současně i Průša (2016). Zmiňuje, že „dlouhodobá péče o rodinného příslušníka nebo blízkou osobu je spojena s komplexním sociálním, ekonomickým a zdravotním dopadem na pečovatele a jeho

nejbližší okolí“ (Průša, 2016, s. 6). Dále poukazuje na sociální izolaci pečující osoby v důsledku ztráty kontaktů, s tím spojenou nedostatečnou sociální oporu a fyzické a psychické vypětí (Průša, 2016). Odlehčovací služby tak mohou výrazně pomoci předejít těmto jevům a snížit zátěž pečující osoby.

Historie odlehčovacích služeb sahá do 60. let 20. století. Původně byly zavedeny v USA a následně ve vyspělých státech Evropy. Důvodem jejich vzniku byla především deinstitucionalizace zdravotní a sociální péče. Zavádění služby do praxe a také její definování v rámci zákonů trvalo někde 15 až 20 let. U nás v ČR, jakožto v postkomunistické zemi, došlo k zavedení odlehčovacích služeb později. První snahy o jejich zavedení se objevily až po sametové revoluci, přičemž tyto snahy vzešly od rodin, kterých se neexistence odlehčovacích služeb v naší republice přímo dotýkala. (Novosad, 2006)

Podle některých autorů je systém odlehčovacích služeb i nyní v některých směrech zaostalejší oproti zahraničí. Průša (2016) upozorňuje na nedostatečné kapacity pobytových služeb, pomalý rozvoj terénních služeb a současné omezené kapacity odlehčovacích služeb. Dále zmiňuje, že síť poskytovatelů odlehčovacích služeb není rozvinutá, a jednotlivá zařízení nejsou rovnoměrně rozmístěna (Průša, 2016). Vychází však z údajů z let 2010–2015, lze tedy předpokládat určitý pokrok a rozšíření odlehčovacích služeb. K dubnu roku 2022 bylo v registru poskytovatelů služeb evidováno celkem 346 zařízení poskytujících odlehčovací služby v České republice (MPSV, ©2006–2022). K zjištění jejich rozložení a kapacit by bylo zapotřebí provést aktuální statistiku. Ovšem i v nově vydané publikaci Průša (2021) uvádí, že kapacity sociálních služeb se v podstatě nezvyšují. Tento pomalý rozvoj lze spatřit i v poměrně omezeném množství literatury věnující se této problematice v České republice.

2.1 Formy respitní péče

Můžeme se setkat s různými formami respitní péče. Novosad (2009) uvádí čtyři základní typy péče. Jako první formu zmiňuje péči poskytovanou doma v přirozeném prostředí klienta. Výhodou je, že nenarušuje fungování dané rodiny, ale na druhou stranu nedochází k obohacení společenských kontaktů klienta a pro pečující osobu nemusí tento způsob péče znamenat příliš velký odpočinek. (Novosad, 2009)

Druhým typem je forma respitní náhradní rodinné péče. Jedná se o službu, která je již poskytována mimo domov klienta. Zjednodušeně bychom mohli říct, že je to

specifická krátkodobá pěstounská péče. Jedná se o formu střídavé výchovy v rámci náhradní rodinné péče, která je nabízena v délce tří dnů až měsíce. Systém této péče vznikl ve Velké Británii. (Novosad, 2009)

Pro pečující osoby je tento způsob zajištění odlehčovacích služeb větším zdrojem odpočinku, domnívá se autorka. Současně předpokládá, že model tohoto typu respitní péče v České republice není příliš známý a funguje především v cizině. Sama se s touto alternativou pěstounské péče setkala až při zpracování tématu respitní péče, přestože se oblasti náhradní rodinné péče věnuje již delší čas.

Třetím typem je odlehčovací služba formou péče v kolektivu mimo domov. Tedy v různých denních stacionářích, denních centrech, případně školek, kde je služba poskytována v určité dny a po určitý čas (Novosad, 2009). Velkým pozitivem této formy je společenské prostředí, ve kterém se osoba s handicapem ocitne, jelikož se zde pozná s novými lidmi a současně má zajištěnou kvalitní péči odborníky (Matoušek 2016). Některé zařízení nabízejí také dopravu klientů do zařízení a zpět domů, což může být velkým kladem pro pečující osoby (Novosad, 2009).

Poslední možností, kterou Novosad (2009) zmiňuje, je dlouhodobá péče mimo domov, která je poskytována osobám těžce postiženým a vážně či nevyléčitelně nemocným, jež potřebují odbornou lékařskou péči. Dlouhodobou péči poskytují nemocniční či ošetrovatelská zařízení a pobyt je zde vždy delší než 24 hodin (Novosad, 2009).

Matoušek (2016) rozděluje formy odlehčovacích služeb stejným způsobem jako Novosad na dočasné umístění do náhradní rodiny, stacionáře či pobytového zařízení a poskytnutí přímé pomoci v domácnosti klienta. Šafránková (2002, s. 257) navíc zmiňuje formu respitní péče, která „je založena na tzv. sousedské výpomoci.“ Jedná se o neformální péči, kterou autorka blíže rozvádí v následující podkapitole.

V tomto rozdělení však nejsou uvedené respitní pobyty. Jsou sice zmíněná pobytová zařízení, ale respitní pobyty pro děti v NRP jsou atypickou formou odlehčovacích služeb, která neprobíhá v zařízeních, dodává autorka. Důvodem, proč se s touto formou respitní péče ve většině odborné literatury prozatím nelze setkat, pravděpodobně je, že vznikla až v souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013.

Zákon odlehčovací služby dělí na terénní, ambulantní nebo pobytové, a podle cílové skupiny je dělí na odlehčovací služby pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu a) věku, b) chronického onemocnění, c) zdravotního handicapu (§ 44 odst. 1

zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 01.02.2022). Věk osob přitom může být různý. Nejčastěji se jedná o handicapované děti či dospělé a poté o seniory, kteří již z důvodu věku či chronického onemocnění vyžadují zdravotní i sociální péči.

Dle tohoto dělení lze zařadit děti v pěstounské péči do skupiny osob se sníženou soběstačností z důvodu věku, domnívá se autorka. Některé z dětí lze také zařadit do skupiny osob se zdravotním handicapem. Především o psychickém zdraví u většiny dětí v pěstounské péči lze silně pochybovat (viz kapitola „Děti v náhradní péči“). Zákon mezi odlehčovací služby řadí také pobytové služby, pod které lze zahrnout i respitní pobyt. V rámci literatury se však jen velmi zřídka setkat se zmínkou o respitní péči pro pěstouny či o konkrétní formě pobytu v různém prostředí. Z tohoto důvodu se autorka práce věnuje zvlášť také vymezení tohoto typu respitní péče.

2.2 Zajištění respitní péče pěstounům

V této podkapitole se autorka věnuje již samotné respitní péči pro pěstouny a možnostem, jakými lze odpočinek pěstounům zajistit. Z dostupných zdrojů se autorce podařilo nalézt články věnující se této problematice především v Americe, které jsou však opřeny o tamní systém služeb. Autorka tedy dále vychází zejména z dokumentu od MPSV a jednotlivých zmínek z publikací, které se věnují pěstounské péči.

Respitní péče pro pěstouny vychází z práva pěstounů na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o děti v rozsahu minimálně 14 dní v roce (§ 47a odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 01.01.2022). Tato péče je neúčelová a dlouhodobější nežli krátkodobá péče pro pěstouny (viz podkapitola „Pěstounská péče“). Cílem je odpočinek pěstounů od neustálé a náročné celoroční péče a jejich psychohygiena (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče, 2018, s. 90; MPSV, 2013, s. 5). Ačkoliv nikde tato služba není označena jako „respitní péče“ či „odlehčovací služba“, je podle předchozí kapitoly a záměrů tohoto práva zřejmé, že se o tuto službu jedná.

Jak upozorňuje Madden a kolektiv autorů (2016), mnoho odborníků stále více uznává, že zkušenosti s poskytováním každodenní péče o děti s rozsáhlými potřebami v oblasti chování či duševního zdraví si mohou vybrat psychickou daň na jejich pečujících osobách či celých rodinách. Respitní péče jim tedy může poskytnout nezbytnou podporu a potřebnou pomoc ke snížení únavy. Rovněž Pollack (2012) zmiňuje, že soustavná pěstounská péče o dítě může mít vážné dopady na celou rodinu.

Současně říká, že se jedná o intervenci, která může snižovat riziko nějakého zanedbávání dítěte pěstouny (Pollack, 2012).

Zákon však dále nspecifikuje, jakým způsobem má být tato péče zajištěna. Lze se tak setkat v rámci různých doprovázejících organizací s odlišnými přístupy v plnění tohoto práva pěstounů. Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo dokument s doplňujícími informacemi k dohodám o výkonu pěstounské péče, dle kterého by se doprovázející organizace měly řídit.

Respitní péče je určena především pro osoby, které poskytují péči svěřeným dětem soustavně. V případě, že je dítě například na střední škole na internátu, nemá pěstoun na tuto službu právo. Přičemž jmenovaná „celodenní péče“ ve znění zákona nemusí znamenat, že bude dítě pryč přes noc. Je tedy možné poskytnout pouze jednodenní hlídání. (MPSV, 2013, s. 5)

V dokumentu MPSV udává také eventuální způsoby, kterými lze zajistit respitní péči pěstounům. Jako první možnost zmiňují pobyt „*pro děti z náhradních rodin s terapeutickým programem zaměřeným na potřeby dětí v NRP*“ (MPSV, 2013, s. 5). Jedná se tedy o dané respitní pobyty, kterým je tato práce věnována. Autorka však ze zkušeností ví, že některé doprovázející organizace nezařazují žádné terapeutické aktivity do programu pobytů. Tomu také odpovídá dělení respitních pobytů dle Zezulové (2018, s. 19), která zmiňuje typ pobytu, jehož cílem je pouze pohlídat dané děti bez tematického programu či terapeutických aktivit (viz podkapitola Respitní pobyt).

Pazlarová (2016, s. 89) zmiňuje, že organizace mohou „*nabízet vlastní odlehčovací aktivity formou táborů či příměstských táborů*“. Autorka této práce však nepovažuje označení „tábor“ za vhodné (viz podkapitola „Respitní pobyt“). Autoři jiné publikace zase udávají, že „*způsob zajištění péče se musí přizpůsobit dítěti (u starších dětí např. v podobě letního tábora, u mladších dětí může být pečováno v domácnosti pěstouna jinou osobou v evidenci)*“ (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče, 2018, s. 90).

Dále lze péči zajistit obdobným způsobem jako péči krátkodobou, účelovou. Tedy osobami blízkými, jinými pěstounskými rodinami, dobrovolníky, pracovníky subjektu, se kterým je uzavřena dohoda, různými komunitními či mateřskými centry a také osobou cizí (tzv. „*paní na hlídání*“) (MPSV, 2013, s. 4). Službu daným osobám či střediskům proplácí poté doprovázející organizace či jiný subjekt, který s pěstouny uzavřel dohodu (MPSV, 2013, s. 4).

S možností odlehčovací péče v domově pečovatele má autorka zkušenosti v rámci organizace, která se věnuje osobám s poruchou autistického spektra. Domnívá se, že pro

pečující osobu není poté míra odpočinku tak výrazná, což zmiňuje taktéž Novosad (2009). Avšak je třeba brát především ohled na zájmy dítěte, a pokud by pro něj vystavení neznámému prostředí mělo představovat nějaké větší obtíže, přiklání se autorka práce k této formě odlehčení. Také MPSV (2013, s. 5) upozorňuje, že zvolený způsob respitní péče musí být v souladu s potřebami a zájmy dítěte.

A dále je možné respitní péči poskytnout zajištěním účasti dítěte na dětském táboře. Přičemž pěstouni si mohou sami zajistit pobyt dítěte na táboře či odlehčovacím pobytu a doprovázející organizace tento pobyt proplatí. Nadstandardní služby, jako například pobyt u moře či studijní pobyt, si pěstouni musí uhradit sami. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče, 2018, s. 90)

Dle jedné z amerických studií lze respitní péči pěstounům dělit na formální a neformální. Formální péče je placená služba poskytovaná určitými odborníky a neformální typ péče poskytují osoby blízké rodině, například přátelé či příbuzní ze širší rodiny. Tato forma není nijak zastřešena sociální politikou a je založena na domluvě mezi jednotlivými subjekty. Využívání neformální péče však u pěstounů vyvolává pocit obtěžování daných osob a zároveň nejistotu, jelikož tyto děti, dle dotazovaných pěstounů, mají svá specifika a dohled nad nimi vyžaduje určitou znalost či odbornost. Ze studie vyplývá, že ideální je dostupnost obou forem respitní péče. (Madden et. al. 2016)

Organizace tedy například zajišťují pouze jednodenní péči nebo nabízejí proplácení škol v přírodě či táborů a některé organizace realizují právě respitní pobyty pro děti jako jeden ze způsobů, kterým naplnit dané právo pěstounů. Nejlepší situace však je, pokud mají pěstouni možnost využívat i neformální respitní péči. Respitním pobytům se více věnuje následující podkapitola.

2.3 Respitní pobyty pro děti jako způsob odlehčení pěstounům

V této kapitole se už autorka věnuje samotným respitním pobytům pro děti v NRP. Jedná se tedy o jednu z možností, jak lze naplnit právo pěstounů na zajištění péče o děti, které jim byly svěřené. Primárním důvodem vzniku těchto pobytů a obecně respitní péče pěstounům je zajištění jejich odpočinku, jak již autorka uvedla výše.

Jedním z dalších důvodů realizace pobytů je také to, že běžné dětské tábory jsou pro mnohé děti v pěstounské či jiné náhradní péči nevhodné. Příčinou jsou specifika těchto dětí. Jedná se o děti, které „*mohou mít různé specifické výchovné i zdravotní problémy*“, jelikož za sebou mají komplikovanou a náročnou historii (Dobrý pěstoun:

Náhradní rodinná péče, 2018, s. 90). V metodice „Integrované pobyty pro děti z pěstounských rodin“ tyto děti charakterizují jako „*obtěžně výchovné*“ (Zezulová, 2018, s. 14). Z tohoto důvodu mají například velké problémy v oblasti navazování vztahů apod. Těmto specifickým se autorka práce věnuje v samostatné kapitole. Cílem pobytů je tak nejen odpočinek pro pěstouny, ale taktéž i integrace dětí, která jim napomáhá v mnoha oblastech. Rovněž Pollack (2012) udává, že mimo jiné jsou pobyty pro tyto děti možností se trochu osamostatnit a vyzkoušet si vztahy s osobami mimo jejich obvyklé prostředí.

Můžeme si všimnout, že v názvu metodiky, jež byla zmíněna výše, je užit pojem „*integrováný pobyt*“ (Zezulová, 2018). Burda a Šlosarová (2008) definují integrované pobyty jako typ tábora (zotavovací akce) pro děti z rizikových skupin, dětských domovů a se specifickými vzdělávacími potřebami, což jsou děti například se zdravotním handicapem. K tomu, aby pobyt mohl být označen za integrováný, musí být alespoň 20 % účastníků takto charakteristických (Burda a Šlosarová, 2008).

V rámci metodiky „Integrované pobyty pro děti z pěstounských rodin“ je však následně v textu využíváno současně i pojmu respitní pobyt (Zezulová, 2018). Je tedy otázkou, jaký pojem je vhodnější pro označení pobytů pro děti v náhradní péči. Pro tuto práci však autorka zvolila pojem respitní pobyt, jelikož dle jejího názoru lépe vystihuje podstatu těchto pobytů a pojem považuje za uživanější v rámci organizací pořádající tyto pobyty. Pokud by navíc měla vycházet z definice zotavovacích akcí (viz níže), pod které se integrované pobyty řadí, neodpovídalo by to charakteristice respitních pobytů, především z důvodu vyššího věku dětí. Integrace dětí je však jedním z významných cílů respitních pobytů, jak již autorka zmínila.

Respitní pobyty mají tedy velmi blízko k zotavovacím akcím, nelze je však podně zařadit úplně. Zotavovací akce jsou definovány jako „*organizované pobyty 30 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než pět dnů, jejichž účelem je posílit jejich zdraví a zvýšit jejich tělesnou zdatnost, popřípadě i získat specifické znalosti nebo dovednosti*“ (§ 8 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví – znění od 01.02.2022).

Dle tohoto vymezení je zotavovací akce, a tedy i výše zmíněný integrováný pobyt, omezena věkem dětí do 15 let. Avšak na respitní pobyty pro děti v pěstounské péči jezdí i děti starší 15 let, jelikož jsou v pěstounské péči do dosažení zletilosti, tedy do 18 let (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 23). Typem respitního pobytu navíc mohou být i víkendové pobyty, které jsou tedy kratší nežli 5 dní (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 90).

V rámci zákona můžeme narazit na slovní spojení „*jiné podobné akce pro děti...*“, pod které by bylo pravděpodobně možné zařadit respitní pobyty (§ 12 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví – znění od 01.02.2022). Na druhé straně je třeba definovat také běžné tábory. Jedná se o akce pro děti a mládež z „*běžné populace*“ (Burda a Šlosarová, 2008, str. 41), které splňují požadavky o zotavovacích akcích.

Pro tuto práci autorka za běžnou populaci považuje skupinu dětí, ve které většina vyrůstá ve své biologické (původní) rodině, pochází z funkčního rodinného prostředí. Tedy v rodině, která uspokojuje dítěti jeho základní potřeby tak, aby nedošlo k narušení jeho vývoje (Štiková, Šenková a Belicová, 2020). Cíleně autorka nezmiňuje pouze děti z biologických rodin, jelikož se i na běžných táborech lze setkat s dětmi v náhradní péči. Není to však příliš časté, a obvykle o tomto faktu vedoucí ani neví, jak se autorka domnívá. Současně jde o děti, které tvoří cílovou skupinou integrovaných pobytů, viz výše.

Zezulová nabízí možný způsob dělení respitních pobytů pro děti v náhradní péči, a to dle časového a obsahového hlediska pobytů. Dle časového hlediska je lze dělit na pobyty víkendové, týdenní či vícedenní letní pobyty a na individuální pobyty. Víkendové pobyty jsou realizovány v průběhu školního roku, nejčastěji při vzdělávání pěstounů a může jít také o prodloužený víkend. (Zezulová, 2018, str. 17–18)

Autorka má zkušenosti s víkendovými pobyty, které byly realizovány při vzdělávání pěstounů a také se samostatnými víkendovými pobyty. Víkendové pobyty však rodinám neposkytují takovou míru odpočinku, jelikož se ve skutečnosti jedná jen o 1 den odpočinku. První den musí děti přivést a třetí den si je musí vyzvednout. Na tento fakt upozorňuje také Zezulová (2018, str. 18). MPSV (2013, s. 5) shodně udává, že respitní péči lze poskytovat v kratších úsecích, například o víkendu.

Druhým typem jsou týdenní či vícedenní pobyty konané v průběhu letních prázdnin dětí, o kterých Zezulová (2018, s. 19) zmiňuje, že „*se svým charakterem, co nejvíce blíží integrovanému pobytu.*“ Jak uvádí dále, tento typ pobytu bývá obvykle zaměřen na nějaké téma a je vytvořena celotáborová hra (Zezulová, 2018, s. 19). Ze zkušeností může autorka s tímto souhlasit. Za podstatné však osobně považuje, že svou povahou by dané hry měly být velmi snadné na pochopení. Na pobytech, kterých se autorka účastní, se často užívá her, které děti již znají z předešlých let a jsou pouze drobně upraveny. Důvodem jsou právě specifika dětí v náhradní péči, které bude autorka rozebírat v samostatné kapitole.

Poslední formou dle dělení časového jsou individuální pobyty, které jsou poskytovány pouze pro děti jedné pěstounské rodiny (Zezulová, 2018, str. 18). Tento typ pobytů autorka práce nezná a nemá s ním žádné zkušenosti. Pravděpodobně se tedy jedná o specifickou formu, která není v rámci organizace, ve které autorka působí, běžně či vůbec nabízena.

Dle obsahu dělí Zezulová (2018, s. 19) pobyty na tematické a respitní. Tematické pobyty by dle jejich slov měly přesáhnout samotné odlehčení pěstounů a cílem těchto pobytů by měla být také práce zaměřená na potřeby dětí s raným traumatem, a jako příklad uvádí práci s hudbou, komunikační hry, sebezvoňové aktivity či podporu výrazových prostředků (Zezulová, 2018, s. 19). Současně i MPSV (2013, s. 5) zmiňuje pobyty s „*terapeutickým programem zaměřeným na potřeby dětí v NRP*“. Autorka má zkušenost s aktivitami tohoto typu na respitních pobytech. Dokonce bývá do programu na pobytech, kterých se účastní, pravidelně zařazována muzikoterapie. Hlavním cílem typu respitního pobytu je podle dělení Zezulové (2018, s. 19) se především postarat o dané děti, a tím pouze naplnit právo pěstounů na odpočinek bez dalšího přesahu.

Dle výše popsaného dělení jsou pobyty, se kterými má autorka zkušenosti, obvykle tematické a nikoliv respitní. Avšak sama Zezulová (2018) užívá pojem „*respitní pobyt*“ v dané publikaci k označení jakéhokoliv (tematického, víkendového, ...) pobytu pro děti v NRP, jehož cílem je naplnění práva pěstounů na odpočinek. Existují tedy různé způsoby, jakým lze zajistit respitní péči pěstounům, přičemž je respitní pobyt jednou z těchto možností. Tyto pobyty lze také realizovat odlišně, jak autorka výše rozvedla s oporou o publikaci Zezulové (2018), která je jedinou autorkou v ČR věnující se těmto respitním pobytům.

V Pardubickém kraji tuto formu odlehčení nabízí například organizace Vesta, z.s., Křídla pro pěstouny, z.s. a také nezisková organizace Děti patří domů, z.s., která mimo jiné vydala metodiku od Zezulové. V Královéhradeckém kraji poté tuto službu nabízí například Centrum pěstounských rodin, z.s. a Centrum pro rodiny Klubko, které spadá pod oblastní charitu ve Dvoře Králové. (Středisko náhradní rodinné péče, © 2022)

3 Děti v náhradní péči

Následující kapitola se věnuje již samotným specifickým dětem v náhradní péči. Každý jsme osobností, a tak nelze vytvořit jednotný obraz dítěte v náhradní péči jako ukázkový příklad. Autorka se však pokusí shrnout jednotlivé specifické projevy chování dětí v náhradní péči. Zároveň se pokusí vysvětlit, čím jsou tato specifika, která se následně projevují do péče o ně, způsobená.

Jejich chování je specifické obecně díky tomu, čím si v jejich životě prošli, jelikož „*mohly zažít nejistou péči rodičů, zanedbání zdravotní péče, hygieny, chaos, hádky v rodině, alkoholismus a jiné závislosti rodičů, velmi hraniční bydlení, hlad; některé děti bohužel mohou mít zkušenost s týráním, výrazným zanedbáváním, sexuálními zneužitím, pozici nechtěného dítěte, opuštěním rodiči a jinými podobnými situacemi*“ (Zezulová, 2018, s. 20). Děti v náhradní péči mají tedy za sebou obvykle celou řadu traumat (Jochmannová, 2021, s. 54). Už jen samotné odebrání z péče rodičů je pro dítě velikou a náročnou změnou.

V rámci kapitoly se tedy autorka věnuje vymezení traumatu u dětí v náhradní péči, poruchám attachmentu či psychické deprivaci. Současně věnuje pozornost daným specifickým projevům chování v určitých oblastech, které velmi hezky vymezuje například Zezulová (2018). Dále se tímto tématem také zabývá kolektiv autorů knihy „Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR“ (2018) či spoluautorky Štiková, Šenková a Belicová (2020).

Autorka práce a také Zezulová užívají slovo „specifika“. O co se však jedná? Ve speciální pedagogice se běžně užívá pojmu „*děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami*“ (Slowík, 2016, s. 30). Nemusí se však vždy jednat o děti handicapované či dlouhodobě nemocné. V případě dětí v náhradní péči jsou „*vyjádřena specifika související s jejich minulostí, s traumaty z raného dětství, s opuštěním vlastními rodiči nebo s nejistotou, která doprovází jejich dosud krátký život na každém kroku*“, jak zmiňuje Zezulová (2018, s. 20). Potřeby dětí s handicapem se týkají například jejich těla či sebeobsluhy, ale v tomto případě jde o potřeby z oblasti sociální a psychické (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 37).

Dané potřeby dětí se následně promítají do jejich chování, které může běžné lidi občas překvapit. Jedná se tedy o určité zvláštnosti v chování a prožívání dětí v náhradní péči, které jsou současně určitým způsobem pro danou skupinu typické. Objevují se v různé intenzitě a některé projevy mohou být také více spojeny s určitým vývojovým

období dětí (Zezulová, 2018, s. 21). Současně mohou mít děti, které se ocitnou v náhradní rodinné výchově, předpoklad k různým sociálně patologickým jevům (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 37).

3.1 Psychické obtíže dětí v náhradní péči

Autoři výše zmíněných publikací zmiňují důvody těchto specifík nepatrně odlišně, jedná se však o různé psychické obtíže dětí v náhradní péči. Kolektiv autorů knihy „Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR“ (2018) upozorňuje na poruchu attachmentu a komplexní vývojové trauma. Autorky Štiková, Šenková a Belicová (2020) se více zaměřují na vliv neuspokojených potřeb a psychickou deprivaci dětí. Zezulová (2018) poté udává výčet konkrétních oblastí specifík těchto dětí a udává poněkud konkrétnější vysvětlení.

Attachment je vazba dítěte na pečující osobu, od které dítě očekává, že jej ochrání, podpoří jej a bude u ní v bezpečí, a díky této vazbě má vnitřní jistotu, že se má na koho obrátit (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 201). Na attachment má vliv, zda je chování rodiče „*dostatečně bezpečné, vřelé, podporující a ochraničující, citlivé, důvěryhodné a stabilní*“ (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 196). Pokud je tato vazba nejistá, prožívá dítě extrémní stres, na který je nuceno se naučit reagovat různými způsoby, a jak autoři zmiňují, u dětí v náhradní péči se téměř vždy rozvine jedna z forem attachmentu nejistého. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 197). Od této nejisté vazby v raném věku dítěte se odvíjí jeho vztah k dospělým osobám i vrstevníkům po celý jeho život.

Současně u dětí se syndromem CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte) lze také zmínit pojem „*komplexní vývojové trauma*“, ke kterému dochází následkem opakovaných traumatických událostí, které jsou spojeny se vztahy s blízkými osobami v dětství (Jochmannová, 2021, s. 74). Jedná se například o domácí násilí, sexuální zneužívání, odloučení či smrt matky dítěte. Následky tohoto negativního působení zahrnují problémy v různých oblastech (Jochmannová, 2021, s. 74–75).

Autorky Štiková, Šenková a Belicová (2020) se zaměřují více na potřeby dítěte, které rozdělují na biologické, psychické, sociální a vývojové. Uspokojování potřeb má také vliv na zdravý vývoj daného jedince. Dítě, které nemá možnost uspokojit některou z potřeb je ohrožené na svém vývoji, jelikož je u něj „*pravděpodobnost pro budoucí sociální selhání*“ (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 37). Autorky zmiňují především

negativní vliv psychické deprivace, což je „stav způsobený nedostatkem sociálních a smyslových podnětů, které uspokojují potřebu jistoty, bezpečí a lásky“ (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 37).

Autorky výše zmíněné publikace současně upozorňují na možné sociálně patologické jevy, které se mohou důsledkem negativních zkušeností u dětí v náhradní péči objevovat ve větší míře nežli u dětí z funkčního rodinného prostředí. Zmiňují syndrom dědičné chudoby, bezdomovectví, delikvenci či kriminalitu, záškoláctví, útky, toulání, látkové i nelátkové závislosti, poruchy příjmu potravy, sebezníčovající tendence (sebeпоškozování), sebevražedné chování a prostituci. Jedná se o výčet jevů, na které má vliv sociální prostředí, tedy i dysfunkčnost původní rodiny. Záškoláctví, útky a toulání jsou také způsobem, jak se vyhnout například nepříjemné situaci nebo emocionálnímu napětí ve stresových situacích, což jsou situace, které tyto děti hůře zvládají. (Štiková, Šenková a Belicová, 2020, s. 42–51)

3.2 Specifické projevy dětí v náhradní péči

V rámci této podkapitoly se již autorka práce pokusí přiblížit jednotlivé oblasti chování či prožívání dětí v náhradní péči, které se výrazně projevují do práce s danými dětmi. Autorka se pokusí shrnout postupně následky poruch attachmentu, komplexního vývojového traumatu a také psychické deprivace, ačkoliv spolu jednotlivé teorie souvisí a jejich následky na dané oblasti se prolínají. Především důvody vzniku výše zmíněných psychických obtíží jsou obdobné. Například zanedbávání dítěte může způsobit poruchu attachmentu, vývojové trauma a také psychickou deprivaci.

Následkem poruchy attachmentu děti obecně nemají důvěru v ostatní, bojí se mít kohokoliv rády, cítí se být špatné a současně mají problémy s porozuměním emocí a mluvením o nich. Následkem extrémního stresu a emocionální zátěže, která touto nejistou vazbou vzniká, se nemohou soustředit, učit a poznávat své okolí. Důvodem je, že pozornost těchto dětí je směřována na jejich bezpečí. Jsou tedy neustále připravené k útěku nebo boji. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 202–203)

Na toto navazují další problémy z oblasti školních dovedností, navazování vztahů atd. S čímž souvisí, že poruchy attachmentu bývají vnímané jako poruchy chování a poruchy učení (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 202). Mezi poruchy chování spojené s poruchou attachmentu lze zařadit následující: „*impulsivita, agresivita, opoziční chování, manipulativní chování, kontrolující chování, neochota ke*

spolupráci, problémy respektovat hranice a limity, krádeže, lhaní, útěky z domova, problémy se zneužíváním návykových látek“ (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 202–203).

Porucha attachmentu se však u dětí projevuje různými způsoby. Lze rozlišovat tři typy citového pouta. Prvním je odtahitý typ. Tyto děti obvykle neprojevují příliš své emoce, například strach potlačují a snaží se ho nahradit lhostejností. Jedná se o naučenou reakci na pečující osobu, která lépe reagovala, když dané dítě nemělo příliš potřeb. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 205)

Druhou formou je úzkostné citové pouto. Děti s tímto poutem se snaží upoutat pozornost za každou cenu, jelikož se jedná o děti frustrované následkem nedostatku pozornosti původními rodiči. Vychází ze zkušenosti, že na ně pečující osoba reaguje, pokud jsou např. velmi hlasité. Tyto děti jsou hodně upovídané a na dospělé osoby se často věší. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 205–206)

Třetí typ je dezorganizované citové pouto, kdy se jedná především o děti týrané a zneužívané. Zde dochází k tomu, že pečující osoba, která by měla být zdrojem bezpečí je naopak zdrojem ohrožení nebo před ním dítě nedokázala ochránit. Následkem jsou silné negativní emoce k dospělým osobám. Děti s tímto poutem se mohou uzavřít či se pokusit své okolí ovládnout silou a být agresivní. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 206–207)

Zezulová taktéž upozorňuje na provokování dětí z důvodu nedostatku pozornosti pečující osobou (2018, s. 22). Autorka práce však považuje za významnou také potřebu některých dětí mít věci pod kontrolou, a tedy manipulovat s ostatními. Jde o vymyšlení si, lhaní či účelové chování, které Zezulová (2018, s. 21) také uvádí. Agresivitu dětí lze také vysvětlit tak, že dítě se po zkušenostech s rolí obětí raději identifikuje s rolí agresora (Zezulová, 2018, s. 22).

V rámci komplexního vývojového traumatu lze také vymezit určité oblasti, které jsou jeho následkem narušené. Může se jednat o problémy v navázání důvěrného a bezpečného vztahu k jedné osobě a v problémech nastavení hranic ve vztazích (Dobrý pěstoun: Náhradní péče v ČR, 2018). Ve své podstatě se jedná o výše zmíněnou poruchu attachmentu.

Na toto naráží také Zezulová (2018, s. 21) ve specifiku dětí v kontaktu s lidmi, ve kterém rozlišuje dva póly. Děti v náhradní péči mohou být extrémně mazlivé, narušovat osobní zónu jiných osob a tzv. se na ně „věsit“. Problémem je například také to, že tyto děti jsou schopny odejít i s cizí osobou. Druhým pólem je naopak nápadná ostražitost,

plachost či rezervovanost, kdy tyto děti naopak tělesný kontakt a dotyky silně odmítají, je jim nepříjemný a bojí se ho. (Zezulová, 2018, s. 21)

Vývojové trauma může mít také následky v oblasti somatické, které se mohou projevit např. psychosomatickými obtížemi. Dále lze zmínit potíže ve sféře emocí a regulaci afektů, jelikož je pro tyto děti obtížné vyznat se ve vlastních emocích. Může dojít ke stavům disociace dětí, tedy ke změně stavů vědomí a poruchám paměti. Jedním z následků tohoto traumatu jsou také poruchy chování, jejichž výčet byl zmíněn v rámci poruch attachmentu. Dále do této kategorie spadají například poruchy příjmu potravy a poruchy spánku. (Dobrý pěstoun: Náhradní péče v ČR, 2018, s. 203)

Na tento aspekt upozorňuje také Jochmannová (2021, s. 75), která navíc udává, že komplexní vývojové trauma je rizikovým faktorem pro vznik poruch osobnosti, depresivní a úzkostné poruchy, narušení sebepojetí a autoagresivního chování. Také Zezulová (2018, s. 22) píše o tom, že jsou časté strachy nebo úzkosti těchto dětí, a že se obvykle se bojí tmy, přičemž udává, že je tedy vhodné se vyhnout nočním hrám. Zkušenosti autorky této práce jsou, že děti často noční hru samy vyžadují. Autorka se domnívá, že se může jednat o touhu mít stejné zážitky jako běžné děti či o touhu ukázat, že to zvládnou.

Nastat mohou také poruchy učení, kam lze zařadit poruchy pozornosti a následné problémy se zaměřením se na úkol a jeho dokončení (Dobrý pěstoun: Náhradní péče v ČR, 2018, s. 203). Rovněž Zezulová (2018, s. 21) poukazuje na obtíže se soustředěním se na jednu činnost, být chvíli v klidu nebo například na problémy sledovat průběh hry, což je v rámci různých aktivit na pobytech také důležité pro práci s dětmi.

Poslední oblastí, která je zmíněna jako následek komplexního vývojového traumatu, jsou problémy v sebehodnocení. Jedná se o pocity špatného já, hanby a nízké sebehodnocení. Pokud dítě ve svém vývoji nedojde k rozlišení aspektů hanby (hodnocení osoby) a viny (hodnocení chování), vyvolávají u něj omezení či hranice chybně pocity hanby místo pocitu viny. To vede k výbuchům vzteku a odporu. (Dobrý pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, s. 203–208)

Jochmannová (2021, s. 75) udává výčet obdobných problémů spojených s tímto traumatem a zmiňuje problémy se seberegulací afektů, problémy s vytvořením bezpečné attachmentové vazby a také souběžný výskyt dalších komorbidních poruch jako například riskantní chování či ADHD.

Autorky Štiková, Šenková a Belicová (2020), které věnují pozornost především uspokojení jednotlivých potřeb, rozdělují 5 typů vývoje osobnosti pod vlivem psychické deprivace na:

- a) „*Typ nomoaktivní*“ – jedná se o děti, které jsou nejméně dotčené. Následky se projeví až pod tlakem nezvyklých nároků života.
- b) „*Typ hypoaktivní, útlumový*“ – u těchto dětí dochází k snížení celkové aktivity, mají nedostatek emocí a velmi malý zájem o cokoli.
- c) „*Typ sociálně hyperaktivní*“ – dětí, které se snaží získat, co nejvíce sociálních podnětů. Neznají citovou vázanost a věrnost.
- d) „*Typ sociálně provokativní*“ – tyto děti se kontakt snaží navázat provokujícím způsobem a ostatní děti pro ně představují konkurenci.
- e) „*Typ charakteristický náhradním uspokojováním potřeb*“ – dané děti nahrazují nedostatek citových a sociálních podnětů jinými, například přejídáním, hromaděním jídla, hraček nebo autoerotickými aktivitami (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 37–38).

Na návyky spojené s jídlem upozorňuje také Zezulová (2018, s. 22), která v publikaci uvádí, že se objevují především u dětí, které nedávno opustili ústav. Jídlo je pro děti kompenzací, může být uklidňující a velmi často může být také velmi logickou reakcí na zkušenosti častého hladu z původní rodiny (Zezulová, 2018, s. 22–23).

Výše zmíněné autoerotické činnosti rozšiřuje Zezulová (2018, s. 22–23) na celkovou oblast sexualizovaného chování a vysvětluje, že původem tohoto chování může být vystavování sexu a sexuálním praktikám v minulosti dítěte. Děti poté mohou dříve vyspívat a u dívek se lze setkat s velmi vyzývavým chováním již ve velmi mladém věku, přičemž jde o velmi problematickou oblast z hlediska dozoru nad danými dětmi, dodává autorka. Do náhradního uspokojování potřeb lze zařadit také braní věcí a krádeže, ovšem Zezulová (2018, s. 22) dodává, že příčin může být více.

Taktéž se ve své metodice věnuje specifickým v oblasti aktivity, které jsou výše zmíněny v rámci dělení vývoje osobnosti pod vlivem psychické deprivace a udává 2 póly. Prvním pólem je výrazná živost, impulsivnost či divokost dětí. Může se jednat až o hyperaktivitu. Protikladem je poté výraznější pomalost, tzv. nic nedělání a velká pasivita daných dětí. Opět se u některých jedinců může jednat až o hypoaktivitu. (Zezulová, 2018, s. 21)

K tomu autorka může doplnit z vlastních zkušeností, že se na pobytech opravdu vyskytuje poměrně velké zastoupení dětí s diagnostikovaným ADHD, čemuž odpovídá současně zmínka autorky Jochmannové (2021, s. 75) o výskytu komorbidních poruch, viz výše. Autorka práce má zkušenost i s jedinci pasivními. Udává však, že pro ni osobně je práce s nimi složitější, jelikož je obtížné je motivovat i k drobné aktivitě.

Ačkoliv se jednotlivé publikace zaměřují na odlišné způsoby, kterými osvětlit chování a prožívání dětí v náhradní péči, jednotlivá specifika se různě objevují v teoriích poruch attachmentu, psychické deprivace a také v následcích komplexního vývojového traumatu. Všichni se zaměřují na nízkou důvěru daných dětí k okolí, s čímž souvisí problémy v oblasti navazování vztahů. Dále se autoři shodují v problémech v oblasti prožívání. Taktéž všichni zmiňují určité odlišnosti v chování, které jsou například způsobeny nahrazováním potřeb.

4 Empirické šetření

Empirické šetření je zaměřené na náročnost práce na respitních pobytech pro děti v NRP a porovnání respitních pobytů s akcemi pro běžné děti. Záměrem autorky je přiblížit tuto problematiku a popsat specifika respitních pobytů s ohledem na nedostatek literatury a šetření týkajících se této oblasti.

Pro tuto práci autorka zvolila kvalitativní výzkumné šetření, pro které užívá polostrukturované rozhovory s pracovníky doprovázející organizace pro pěstouny, která pořádá pobyty pro děti v náhradní péči. Teoretické východiska šetření představuje systém péče o děti, který přibližuje specifika jednotlivých forem náhradní rodinné péče, především té pěstounské. Z pěstounské péče vychází právo pěstounů na odpočinek neboli respitní péči, která je spolu s vymezením respitních pobytů dalším teoretickým východiskem. Za nejvýznamnější však autorka považuje přiblížení psychických obtíží a chování, které je typické pro děti v NRP.

Šetření této práce se zabývá pocity, zkušenostmi a názory jednotlivých pracovníků vybrané organizace. Bylo tedy zapotřebí od pracovníků získat podrobné odpovědi. Toto umožňuje kvalitativní přístup, ve kterém výzkumník „*informuje o názorech účastníků výzkumu*“ (Hendl, 2016, s. 45). Mezi další důvody patří také nízký počet informantů, kteří mají zkušenost s respitními i běžnými pobyty pro děti, a ke kterým má autorka práce současně přístup. Vzhledem k těmto skutečnostem by kvantitativní šetření nebylo vhodné.

Jako způsob sběru dat byly zvoleny polostrukturované rozhovory, jakožto jedna ze základních metod kvalitativního výzkumu. Jeho cílem je odhalení různých souvislostí a příčin (Černý a Černý, 2018, s. 72). Hendl tuto metodu pojmenoval jako „*rozhovor pomocí návodu*“ (Hendl, 2016, s. 178). Jedná se rozhovor, na který má „*tazatel předem připravené otázky, které je v průběhu potřeba rozebrat a současně dává tazateli prostor pro jiné formulace, otázky doplňující apod.*“ (Hendl, 2016, s. 178–179). Umožňuje tedy možnost rozebrat téma, pokud výzkumník dojde k novému významnému či zajímavému zjištění nebo je zapotřebí něco dovysvětlit. Díky tomu mohla autorka pružně reagovat na odpovědi informantů.

4.1 Plán výzkumu

Vzhledem k osobním zkušenostem autorky s prací na respitních pobytech pracovala s předpokladem, že pracovníci vnímají náročnost práce na respitních pobytech pro děti v náhradní péči intenzivněji v porovnání s pobytovými akcemi pro běžné děti. Tento předpoklad se však nesnažila potvrdit nebo vyvrátit. Předpoklad pouze formoval její úvahy nad daným tématem.

V plánu autorka seznamuje s cílem empirického šetření, vědecko-výzkumným problémem, vědecko-výzkumnými otázkami a také s výběrem výzkumného vzorku. Současně autorka představuje v této části plán rozhovoru (viz Tabulka 1), ve kterém k příslušným vědecko-výzkumným otázkám přikládá tazatelské okruhy.

Hlavním cílem tohoto šetření je zjistit, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech, a tím upozornit na odlišnosti od běžných zotavovacích akcí. Na základě tohoto cíle byl vytvořen **vědecko-výzkumný problém**, který si klade otázku: Čím jsou respitní pobyty pro děti v náhradní rodinné péči specifické z hlediska náročnosti práce na těchto pobytech z pohledu pracovníků? Na vědecko-výzkumný problém navazují **vědecko-výzkumné otázky**, kterých si autorka celkem klade 5.

VVO₁: Jak pracovníci vnímají děti na respitních pobytech?

VVO₂: Jaká je práce s dětmi na respitních pobytech?

VVO₃: Jak pracovníci hodnotí náročnost těchto pobytů?

VVO₄: Co ovlivňuje náročnost práce na respitních pobytech?

VVO₅: Jaké pozitivní stránky pracovníci na respitních pobytech shledávají?

Výzkumný vzorek

Informanti byli zvoleni na základě účelového výběru. Výzkumný vzorek tvoří celkem 5 pracovníků pobytových akcí pro děti v náhradní péči, které pořádá vybraná nezisková organizace. Jedná se o organizaci, se kterou má autorka bohaté zkušenosti. Již od roku 2018 se pravidelně účastní různých respitních pobytů a akcí pro děti. Daná organizace působí v oblasti východních Čech a každý rok pořádá několik pobytových akcí pro děti v NRP. S ohledem na tento výběr informantů mohou být výsledky šetření přínosem i pro tuto organizaci.

Vzhledem k cíli práce, zjistit, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech, a tím upozornit na odlišnosti od běžných zotavovacích akcí, musela autorka sehnat pracovníky, kteří mají zkušenosti s prací na respitních pobytech a na běžných zotavovacích akcích, například na letních táborech. To bylo tedy dalším kritériem pro zařazení do výzkumného vzorku.

Výzkumný vzorek tvoří mimo tyto společné zkušenosti poměrně odlišná skupina osob. Mezi informanty jsou studenti sociálních a pedagogických oborů, klíčoví sociální pracovníci a také pedagogičtí pracovníci. Někteří v rámci organizace působí pouze na těchto pobytech a někteří jsou jejími stálými zaměstnanci. Informanti mají tedy i různé zkušenosti s dětmi v NRP. Nejrozsáhlejší zkušenosti mají klíčoví pracovníci, kteří se s danými dětmi stýkají i v průběhu roku, například při návštěvách rodin. Ve vzorku byli zahrnuti zástupci obou pohlaví, ale pro zachování anonymity jednotlivých informantů autorka již nemůže blíže specifikovat zúčastněné osoby. Pro lepší přehlednost byli informanti abecedně označeni jako: pracovník A, pracovník B, pracovník C, pracovník D a pracovník E.

Plán rozhovoru

Tabulka 1- Plán rozhovoru

VĚDECKO-VÝZKUMNÉ OTÁZKY	TAZATELSKÉ OKRUHY
DVO₁: Jak pracovníci vnímají děti na respitních pobytech?	1. Složení skupiny dětí (věk, forma náhradní péče, počet) 2. Charakteristika dětí (chování, vlastnosti a schopnosti) 3. Minulost dětí (příběhy, traumata)
DVO₂: Jaká je práce s dětmi na respitních pobytech?	4. Přístupy k dětem (co považují pracovníci za důležité, osobnost vedoucího) 5. Dohled (časově, pozornost) 6. Program a hry (průběh, typy her) 7. Komunikace (dětí s vedoucími a naopak)
DVO₃: Jak pracovníci hodnotí náročnost těchto pobyťů?	8. Porovnání s akcemi pro běžné děti (režim, komunikace, kolektiv vedoucích a dětí, činnosti) 9. Psychická versus fyzická náročnost 10. Pocity pracovníků 11. Krizové situace a vyčerpání 12. Očekávání versus realita
DVO₄: Co ovlivňuje náročnost práce na respitních pobytech?	13. Příprava (oblasti, význam) 14. Řešení náročnosti (co pomáhá nebo by pomoci mohlo) 15. Organizační zajištění 16. Kolektiv vedoucích 17. Složení skupiny dětí (malé vs velké)
DVO₅: Jaké pozitivní stránky pracovníci na respitních pobytech shledávají?	18. Motivace 19. Přínos (získané zkušenosti, vědomosti a příležitosti) 20. Změna přístupu 21. Změna hodnot, posun osobnosti

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Realizace výzkumu

Následující část se věnuje realizaci tohoto empirického šetření. Autorka v ní popisuje zajištění vstupu do terénu a způsob sběru dat. Samotný průběh šetření probíhal téměř bez komplikací. Výzkumnice měla dostatek informantů, kteří byli ochotní s ní udělat rozhovor. Drobnou komplikací byla pouze nemoc jednoho z informantů. Nejednalo se však o nic závažného a rozhovor proběhl později.

Zajištění vstupu do terénu

Zajištění vstupu do terénu je významnou součástí výzkumu. Kvalitativní přístup „*provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“, ve kterých se běžně osoba vyskytuje (Hendl, 2016, s. 46). Přirozené prostředí je v tomto případě velmi těžké vymezit, protože většina informantů nepracuje v průběhu roku ve vybrané organizaci. Nemohlo se tedy jednat o prostory dané organizace.

Autorka měla možnost domluvit si osobní schůzky, které by probíhaly například v kavárnách různě po České republice, jelikož informanti bydlí v odlišných krajích. Druhou možností byla forma online hovorů prostřednictvím služeb Microsoft Teams a Google Meet. Mezi výhody této formy patří menší časová náročnost pro obě strany výzkumného šetření s ohledem na vzdálenost jejich bydlišť. Současně tento způsob usnadňuje obtíže s hledáním klidného prostředí v rámci kaváren apod. Autorka práce však nabízela obě možnosti a nechala preference na informantech. 4 rozhovory proběhly online, a pouze jeden proběhl v rámci osobního setkání v domově výzkumnice.

Důležité je také zajistit klidné prostředí, které online hovory mohou poskytnout, pokud mají příslušné osoby možnost ho v rámci svého domova zajistit. To se ve většině případů podařilo. Autorka se také domnívá, že přátelské a otevřené prostředí ke komunikaci bylo zajištěno velmi přirozeně, jelikož se s danými informanty zná z proběhlých akcí pro děti, kde spolu tento vztah již navázali.

Autorka vstupovala do terénu v roli domorodce, kdy výzkumník zkoumá skupinu, které je sám členem (Švaříček a Šed'ová, 2007). Podle Švaříčka a Šed'ové (2007) je tato role riskantní, jelikož výzkumník nemá dostatečný odstup. Autorka si byla tohoto vědoma, a snažila se tedy o dostatečný nadhled.

Způsob sběru dat

Data byla získána využitím kvalitativní výzkumné strategie za pomoci polostrukturovaného rozhovoru, jehož vymezení se autorka věnuje v úvodu této kapitoly. Rozhovory byly nahrány v podobě audiozáznamu, které poté autorka přepsala do textové podoby.

Všichni informanti byli poučeni o anonymitě a účelu práce. S audiozáznamem a dalším zpracováním rozhovorů do této práce všechny zúčastněné osoby souhlasily. Autorka v rozhovorech pracovníky informovala o ochraně jejich osobnosti a zajistila potřebný souhlas podle formuláře, který je součástí příloh (viz Příloha A). Přepsané souhlasy informantů a ukázkou části rozhovoru lze taktéž nalézt v přílohách (viz Příloha B a Příloha C).

4.3 Analýza a interpretace získaných dat

Po přepsání zvukových záznamů následovala analýza dat. Tu autorka prováděla důkladným pročitáním a kódováním jednotlivých přepisů. Cílem kódování je „*tematické rozkrytí textu*“ (Hendl, 2016, s. 251). Následně autorka práce vytvořila soubor, ve kterém k jednotlivým kódům přiřadila textové pasáže. To umožnilo sledovat, kolikrát se kódy v rozhovorech objevují, a zda by neměly některé kódy být například obecnější. Také tento postup autorce usnadnil následné tvoření kategorií.

Tyto kategorie, které autorka následně popsala a přiblížila čtenářům, odpovídají na výzkumné otázky tohoto šetření. Celkem bylo vytvořeno 28 kódů, které autorka následně hlouběji analyzovala a přiřadila je k 5 kategoriím. Ty jsou zaměřené na charakteristiku dětí a práci s nimi, náročnost práce na respitních pobytech a na faktory, které ovlivňují vnímanou náročnost. Jednu kategorii tvoří také pozitivní stránky respitních pobytů, které z rozhovorů vyplynuly. Tuto analýzu více přibližuje následující tabulka (viz Tabulka 2).

Tabulka 2 - Přehled výsledků kódování

KATEGORIE	KÓDY
1) Charakteristika dětí na RP	- složení skupiny dětí - vlastnosti dětí - chování dětí - minulost dětí - dohled
2) Práce s dětmi na RP	- dohled - nelitovat - náplň práce - principy práce na RP - aktivity - jednodušší hry
3) Náročnost práce na RP	- náročné situace - psychická náročnost - vyčerpání, porovnání - příběhy - chybí odpočinek - únava pracovníků - negativní emoce
4) Faktory ovlivňující náročnost	- organizace - zlepšení časem - složení týmu vedoucích - význam motivace - řešení - příprava
5) Pozitivní stránky spojené s prací na RP	- pozitivní emoce - obohacení - změna přístupu - odlišnosti vnímané pozitivně

Zdroj: vlastní zpracování

Kategorie 1: Charakteristika dětí na RP

V této kategorii se autorka věnuje cílové skupině dětí, které jezdí na respitní pobyty. Snaží se objasnit zvláštnosti této skupiny a také to, jakým způsobem pracovníci dané děti vnímají. Jedná se o jejich subjektivní popis dětí, který autorka považuje za významný s ohledem na následnou práci s dětmi na respitních pobytech a danou náročnost. Do této kategorie bylo po zpracování dat zařazeno celkem 5 kódů. Těmi jsou: **složení skupiny dětí, vlastnosti dětí, chování dětí, minulost a dohled.**

Prvním kódem, který vyplynul z analýzy dat, je „**složení skupiny dětí**“. Za podstatné pracovníci považují, že se tedy jedná o děti v náhradní péči. Jeden z pracovníků například říká: *„Vnímám je jako specifickou skupinu, jak jsi naznačila, v tom, že to jsou to děti z pěstounských rodin, což není podle mě něco běžného na táborech.“* Pracovník E upozorňuje: *„Ty pěstouni neposílají své děti na tábor, ale vybírají si vlastně své zákonné volno, na které teda mají v tom roce nárok.“* To jsou skutečnosti, kterým se autorka věnuje také v rámci teoretické části této práce. Dále pracovník E vysvětluje, že *„pokud by se tam nedej bože něco přihodilo, nějaké nevhodné chování mezi dětma, tak vlastně všechny ty děti mají i svou evidenci orgánu sociálně právní ochrany dětí ...a když se kolem toho dítěte bude něco řešit, tak se to dostane k soudu a tak dále.“* To je také jeden z důvodů, proč tyto děti potřebují více dohledu.

Obvykle pracovníci označují děti jako specifickou skupinu: *„No je to tam pro mě náročnější jakoby celkově, když to budu brát asi z toho důvodu, že je tam specifická skupina dětí. Jsou tam různé věkové kategorie dětí a každý dítě tam má nějaký svůj příběh nebo jak bych to řekla.“* Můžeme si všimnout, že informant výše zmiňuje „*různé věkové kategorie*“. Na toto hledisko naráží i další pracovníci: *„Máme ty oddíly namixovaný tím věkem.“* To však není pravidlem pro všechny pobytové akce této organizace, jelikož pořádají i víkendové pobyty, které jsou věkově rozděleny.

Dále se pracovníci zaměřují na to, co mají dané děti za sebou, z čehož vyplynul kód „**minulost**“. Například pracovník B říká: *„Jsou to děti, které byly často zneužívané, týrané a podobně, což je pro mě to specifický a jiný.“* V této souvislosti pracovník E upozorňuje na odlišné reakce těchto dětí. Uvádá, že *„ty reakce těch dětí na běžné podněty z okolí jsou často velice odlišné od toho, na co jsme na tom táboře běžně zvyklí. Reagují nějakými prostě takovými těmi základními obrannými mechanismy, to znamená únik, útok.“* Dále tento informant poukazuje na stres, ve kterém dané děti žijí: *„Ty děti*

v podstatě jsou pořád jako ve stresu, protože tak jsou nastavené, prostě mají tak nastavený mozek.“

Další z kódů, který vznikl je „**chování dětí**“. Následkem výše zmíněných faktorů se dané děti chovají v určitých oblastech odlišně v porovnání s běžnou populací. Jedná se o výskyt určitých skutečností, které se mohou vyskytovat i u běžných dětí, ale zde se vyskytují ve větší míře. Těmto specifikům se autorka taktéž věnuje s oporou o odbornou literaturu v předchozí kapitole. Zaměřila se tedy na to, jak tyto specifika vnímají pracovníci.

Pracovníci zmiňují například lhaní: *„Často třeba rádi něco přibarví nebo trochu zalžou, a pak to je ve skutečnosti úplně jiný.“* Často může být důvodem, že *„chtějí, aby je třeba ostatní litovali nebo aby byly zajímavý, tak si svůj příběh trochu přikrášlí.“* S tímto souvisí další charakteristika těchto dětí, kterou je jejich zvýšená touha pozornosti především dospělých osob. Jak udává pracovník A: *„Přece jen se to dítě snaží získat sympatie a chce upoutat pozornost, takže se snaží dělat různé věci, aby se třeba ten vedoucí zajímal hlavně o něj.“*

Někteří pracovníci vypráví v rámci rozhovorů o svých zkušenostech s touto oblastí a podávají názornou ukázkou, jakým způsobem se dané děti snaží získat zmíněnou pozornost. Pracovník E vypráví: *„Třeba vloni na tom táboře se nám prostě stalo, že přes teda striktní zákaz tam jedna holčička provezla mobilní telefon, a aby byla zajímavá a byla za hvězdu, tak tam vlastně v rámci toho tábora rozhlásila, že se tam někde nahá vyfotila a poslala to někomu. To se teda ukázalo, že vůbec nebyla pravda.“* Také pracovník A vypráví zkušenost, kdy se dívka snažila vždy u nových vedoucích získat pozornost pláčem na diskotéce.

Dalším kódem jsou „**vlastnosti dětí**“. Často se objevovala v provedených rozhovorech potřeba těchto dětí být neustále v kontaktu s danými vedoucími například na diskotékách, kdy s nimi chtějí tančit, což zmiňuje pracovník E. Také se snaží dané děti být s vedoucími v kontaktu i v průběhu roku. To je však některými vedoucími vnímáno pozitivně, jak udává pracovník D: *„Chtějí ty dospělý mít ve svém životě co nejdéle. Takže proti běžnému táboru, si myslím, že třeba ty děti se i se mnou jako snaží kontaktovat během roku. Takže v tom vidím to pozitivum.“* V rámci zmíněných diskoték se však jedná o aspekt, který vedoucími nedovoluje si během průběhu této aktivity téměř vůbec odpočinout, jelikož děti právě vyžadují, aby s nimi vedoucí tančili.

S tímto může souviset také to, že děti na respitních pobytech hůře nesou změnu, jak upozorňuje pracovník D: *„Jsou rádi za tu stálost, to si myslím, že možná víc, že jim*

víc vadí než běžným dítětem, že se třeba mění dospělí na táboře, že jsou podle mě rádi za ty dospělé, kteří tam jsou pořád.“ Pracovník C zase zmiňuje stálost her, kterou dle něj většina dětí oceňuje.

V rozhovorech se také vícekrát objevuje zmínka o větší živosti nebo energičnosti dětí na respitních pobytech. Pracovník E vypráví: *„Jde se na 30km túru a potom prostě mají taneční maraton. To znamená, že se tančí, dokud neodpadne poslední, a stejně tam jsou schopni tančit do 2 hodin do rána. Ráno se prostě vstává, jde se hrát další hra a jsou naprosto jako v pohodě.“* To pracovník D shrnuje takto: *„Jsou určitě více živé a občas mi přijdou neutahatelné“*. S tím se také pojí, že spousta dětí, které jezdí na tyto pobyty, má diagnostikováno ADHD. O tom se pracovníci také častěji zmiňují. Například pracovník A udává, že *„90 % z nich má ADHD, takže ty děti nemohou být třeba hodinu v klidu, kdyby by se dal nějaký odpolední odpočinek po obědě.“*

Z rozhovorů také vyplynulo, že děti na respitních pobytech potřebují více **dohledu**. Pracovníci se shodují, že je u těchto dětí větší výskyt různého problémového chování. Jedná se například o sexualizované chování nebo o to, že tyto děti vymýšlí více „hloupostí“, jak pracovníci udávají: *„Mají daleko větší sklon inklinovat k nějakým jako patologickým jevům, jakože k nějakým nevhodným návštěvám na pokojích, no lezení z oken a podobně.“* Pracovník D také podotýká, že se tyto děti *„uchylují k věcem, který ani nejsou adekvátní pro chování běžných dětí jako v jejich věku.“* Od toho se odvíjí, že dané děti nemají svůj osobní klid, jaký bývá na běžných letních táborech a také, že nemají žádný odpočinek ani vedoucí. Toto zmiňují všichni informanti, jeden z nich například říká: *„Tam je hlídáme jakoby furt a furt se snažíme je nějakým způsobem zapojit do nějakých činností nebo aktivit.“*

Na druhou stranu pracovník C udává: *„Já třeba v nich nevidím takový rozdíl oproti těm běžným dětem, co se týče jejich chování. Takže občas některý vedoucí na těch táborech jsou z toho překvapení, že je to jako úplně jiné a mně zas tak jiné nepřijdou.“* Současně však zmiňuje, že si dříve myslel, že výchovou se dá zpracovat skoro všechno, ale zde údajně vidí, *„že ta genetická část, kterou vlastně neovlivníme tou výchovou, tak je mnohem větší...a i vlastně to trauma, co ty děti mají z toho dětství, že se po tom prostě projeví do určitých rysů v chování.“* Jedná se tedy o rysy v chování, které tento pracovník pravděpodobně v práci s danými dětmi nepocituje, ale je si určitých nuancí vědom.

Děti v náhradní péči dle slov pracovníka E *„mají tendenci prostě některý jakoby pro nás zdánlivě nenáročný emoční situace prožívat daleko bouřlivěji.“* Pracovník C však říká: *„U těch běžných dětí se častěji stává, že za mnou přišly s brekem, že támhleten je*

urazil, támhleten je šikanuje... To mi přijde, že tyhle děti to líp nesou, a že tohle musím méně řešit.“ Lze si tedy všimnout drobných rozdílů v názorech jednotlivých vedoucích na tuto problematiku, ovšem druhý výrok nevypovídá přímo o prožívání dětí.

Drobných nuancí v názorech si lze všimnout taktéž v tom, jak pracovníci hovoří o poslušnosti dětí. Pracovník E říká: *„Že bychom tam měli nějaký vyložený vzdor... já si myslím, že oni vědí, že si to nemůžou dovolit. A musím teda říct, že i když by asi nemusely, tak poslouchají.“* Pracovník B nicméně zmiňuje: *„Přece jenom mě tady nemusí poslechnout na první dobrou a můžou zkoušet to, co vydržím. Na běžných táborech poslechnou děti spíš a líp než tyhle děti.“* Autor prvního výroku však současně podotýká, že vnímá občas bezradnost u vedoucích, když *„ty děti nejsou schopný prostě splnit nějaký regulérní požadavek typu, jakože nemůžou jít do lesa běhat prostě v sandálech a kraťasech, a nejsou sto je k tomu jakoby donutit.“* Je tedy zřejmé, že si je pracovník E vědom určitých drobných vzdorů dětí ohledně požadavků tohoto typu.

Pracovníci také jednotlivě zmiňují určité pozitivní vlastnosti daných dětí, mezi které například řadí vděčnost a určitou skromnost. *„Na těch běžných táborech často byly i děti takový ty rozmazlený, které jsou zvyklý na to, že jim rodiče donesou všechno na zlatém podnose... Což jako tady úplně není nebo výjimečně tam je někdo takový,“* udává například pracovník C.

Kategorie 2: Práce na respitních pobytech

Tato kategorie se věnuje náplni práci vedoucích a určitým principům těchto pracovníků. Snaží se přiblížit, co zahrnuje taková práce, co je v ní důležité, a co může způsobovat danou náročnost. Po analýze daných rozhovorů bylo do této kategorie zařazeno celkem 6 kódů, těmi jsou: **dohled, nelitovat, přístupy k dětem, aktivity, jednodušší hry a náplň práce**

Jak již bylo zmíněno v kategorii „Charakteristika dětí na RP“, je zde velký důklad na neustálý **dohled** nad dětmi. Tento kód autorka vložila do dvou kategorií, jelikož s oběma souvisí. Jedná se současně o charakteristiku dětí a o součást práce vedoucích. Lze také hovořit o cílenějším dohledu v určité oblasti, jak zmiňuje jeden z pracovníků: *„Sdělíme vedoucí, třeba nevím, že to je teda dívka, která byla sexuálně zneužívána, proto je potřeba ji více hlídat v tom kontextu, jak se chová k chlapcům a mužům, prostě třeba k mužským součástí toho pobytu, protože by tam mohl opravdu nastat nějaký problém.“*

Informanti se shodují především v jedné základní věci a tou je dané děti **nelitovat**, a případně danou lítost neprojevit do práce s dětmi. Nenechat se jí ovlivnit. Často v rozhovorech zaznívalo, že je potřeba se od dané lítosti odprosit. Z tohoto důvodu autorka vytvořila tomuto aspektu samostatný kód. Například pracovník B udává: „*Snažím se od toho odprosit, protože to nejde, aby člověk úplně přenášel ty svoje city, protože pak by to psychicky zničilo mě i ty děti.*“ Z rozhovorů však současně vyplynulo, že tuto lítost pracovníci pocítují, a je tedy potřeba se snažit s touto emocí pracovat. Pracovník D například shrnuje, že lítost pocítuje, dodává však: „*to mi bylo řečeno, že od toho se musím oprostít a snažit se právě těm dětem dát normální čas, ale samozřejmě mi je jich líto.*“ Tomuto se věnuje autorka také níže, viz kód „negativní emoce“.

Jeden z pracovníků však dále upozorňuje: „*Zároveň to neříkáme tomu personálu proto, aby ty děti litovali, protože to je nefunkční model. Jsou tam proto, aby ty děti zabavili.*“ Informant zde hovoří o sdělování příběhů pracovníkům, kteří s dětmi v náhradní péči běžně v průběhu roku nepracují. Jak již výše autorka rozebrala, znalost těchto příběhů je potřeba například s ohledem na konkrétní rizikové chování dítěte. To, že se jedná o nefunkční model, zmiňují i další pracovníci. Například pracovník B říká, že pokud by jednal s dítětem tak, že mu to je strašně líto, nebylo by to k užitku. S tímto souvisí i nutnost držet si od dětí jakýsi odstup. Tedy „*nenechat se vtáhnout do těch jejich emocí a zůstat jako trošku vždycky nad tím, aby člověk neztrácel přehled...držet si odstup od těch příběhů,*“ jak udává den z pracovníků.

Dále pracovníci zmiňovali různé **přístupy k dětem** na respitních pobytech, které jim připadají podstatné. Někteří zmiňují individuální přístup. Pracovník D říká: „*Myslím si, že k těm dětem by se mělo přistupovat individuálně právě s ohledem na to, co si to dané dítě prožilo. Myslím si, že je důležité vědět, že se tak chová proto, že si něco zažilo.*“ S tím souvisí i náročnost, jak udává pracovník A: „*Je to náročnější, že by se ke každému dítěti i běžně mělo jednat nebo se chovat k němu individuálně. U těchto dětí je ještě stokrát důležitější na to dbát a ke každému mít nějaký individuální přístup.*“

Na druhé straně někteří považují za podstatnou určitou míru empatie či pochopení vůči dětem: „*Neříkám, že je to musí omlouvat donekonečna, ale určitě se k nim člověk musí chovat víc empaticky.*“ Pracovník C danou empatii spojuje s dalším principem práce s dětmi na RP, a tím je budování důvěry. Tento pracovník říká: „*Myslím si, že fakt nejdůležitější je umět jim naslouchat a zajímat se o to, co oni mi chtějí říct, i když je to třeba pro mě někdy těžký nebo naopak něco, co mi přijde nedůležitý, tak i třeba nedůležitými věcmi. Oni vědí, že si je vyslechnu, když mi povídají, nevím... o svých*

oblíbeným autíčku nebo něčem takovým, tak o to spíš si myslím, že potom ke mně mají tu důvěru.“ Důvěru považují za podstatnou i další pracovníci.

Dále považují pracovníci za podstatný vzájemný respekt, řád a také odstup od příběhů dětí či jejich emocí. Pracovník D například uvádí, že je potřeba *„respektovat je sice jako osobnosti, ale zároveň i oni musí respektovat jeho jako vedoucího a jako tu osobu, která je za ně zodpovědná.*“ Pracovník A také konstatuje, že tyto děti často žádný řád nemají, jelikož jsou to děti ze nefunkčního rodinného prostředí, kde ho rodič neuměl vytvořit a je potřeba je nějakému řádu učit. S čímž se pojí snaha některých vedoucích dětí *„vychovávat“*. To samozřejmě souvisí s jakoukoliv prací s dětmi, že například děti upozorňujeme, aby poprosily, poděkovaly atd. Zde ovšem pracovníci toto hledisko zmiňují s ohledem na jejich minulost. Pracovník B říká: *„Myslím si, že se spíš snažíme na tom hledat, nebo to dítě naučit to, že i když za život to, co zažil, že by se třeba mělo chovat k ostatním jinak, že by třeba nemělo být, dejme tomu, třeba těm ostatním nadávat, a že by se mělo jako k němu chovat stylem, že by měl o to poprosit, když něco chce a podobně.*“

Pracovník C dále vypráví svou negativní zkušenost s bývalými vedoucími a ukazuje tím špatný příklad práce s danými dětmi. Říká: *„Některý vedoucí, který už nejezdí, tak prostě dítě šlo kousek vedle chodníku tam v takovém mělkém příkopu prostě a přišlo to těm dětem jako sranda, že jdou v příkopu a oni je, jako na můj vkus, příliš přísně z toho vyhnali, že tam nemají co chodit. A přitom je to podle mě hloupost, která nikomu neublíží, ničemu nevadí. Ty děti z toho mají srandu. Tak to mi přijde, že ty děti to pak vnímají, že ten člověk je jako zbytečně šikanuje, zbytečně organizuje a něco si na nich dokazuje.*“ Také pracovník A upozorňuje, že není dobré dané dítě *„jenom buzerovat a jenom říkat, kam má jít, a co má dělat“*.

Dále je významné si říct, jaké obvykle probíhají **aktivitty** na respitních pobytech. Od toho se následně odvíjí také náplň práce vedoucích. Zásadní je, že *„ty děti musí mít určitě dostatek programu a ten program musí být nasměřovaný jednoznačně k tomu jednak samozřejmě, aby ty děti bavil, ale aby je taky vlastně jako unavil.*“ Pracovník A také upozorňuje, že aktivity *„jsou hodně jako zaměřené na tu fyzickou aktivitu.*“ Pracovník E říká: *„Pokud to teda počasí dovoluje, tak jsme vlastně na horách, takže jdeme nějakou takovou krátkou horskou túru a tam se odehraje nějaká hra, většinou teda dvě“*. Zde pracovník vypráví o složení dopoledního programu. Součástí programu jsou také různé kreativní činnosti, například malování oddílové vlajky, vymýšlení pokřiku atd., které zmiňuje pracovník D a E (viz kód náplň práce).

Polední klid, který byl často zmiňovaný, dle pracovníků není vůbec nebo je, ale v úplně jiné podobě než s dětmi běžnými. Pracovníci říkají: „*Myslím si, že neexistuje žádný skoro polední klid,*“ nebo: „*Ty děti nemají polední klid takový ten klasický, jaký si člověk představí, protože i když rádoby mají klid po obědě, tak mají nějakou aktivitu, je třeba je zaměstnat.*“ Zároveň je v průběhu tohoto klidu otevřený „*obchůdek s táborovými odměnami*“, do kterého děti vyhrávají peníze během soutěží. Díky tomu „*si taky vyzkoušej, že když něco hodně chtějí, že si musí na to našetřit a tak dále.*“

Následuje odpolední program, který je dle pracovníků téměř totožný s dopoledním programem. Obvykle se jde na nějakou procházku a v jejím cíli se zahrají nějaké hry. Po večeri opět následuje společný program, což pracovník E považuje také za specifické. Říká: „*Až do té doby, než je 30 minut do večerky, se buďto hraje nějaká hra nebo ty děti zase mají nějakou organizovanou zábavu, protože to bych řekl, že je úplně nejinkriminovanější doba toho dne po té večeri, kdy ty děti trochu si myslí, že už opadá pozornost těch vedoucích a měly by jako tendenci toho vlastně jako využít.*“

S danými aktivitami a programem souvisí také hry, které jsou jeho součástí. V tomto se informanti shodují a všichni říkají, že se jedná o „**jednodušší hry**“. Pracovník D například říká: „*Nevím, jestli by pochopily třeba strategický hry, které jsme s dětmi hráli na táboře*“. Toto velmi hezky vysvětluje pracovník E, který konstatuje, že pravidla těchto her „*musí být stejně tak jednoduchá, jako kdyby je proti sobě mělo hrát dětí třeba 100.*“ A zároveň říká: „*Jakmile v té hře jsou víc jak 3 role, tak je pro nás nehratelná, protože ty děti mají většinou potíže udržet pozornost, a i tak si troufnu říct, že v každé té hře je 10 dětí, který se prostě účastní tím, že někde běhají v tom hracím poli, a vůbec vlastně nevědí, o co jde.*“ Můžeme si tedy všimnout, že i do samotných her se specifika dané skupiny děti promítají. Dále tento pracovník vysvětluje, že to není špatným vysvětlením nebo danou hrou, ale situací, ve které se dítě nachází. Pracovník B také upozorňuje, že se jedná o smíšenou skupinu, kde je tedy potřeba hru menším dětem vysvětlit více než starším. Na druhé straně pracovník E říká: „*Máme velký děti, který jsou absolutně neschopný hrát jakoukoliv hru a zároveň máme malý čtyřletý děti, který pochopí každou hru a hraju ji do roztrhání těla.*“

Poté je také důležité zmínit, jaká je **náplň práce** vedoucího na respitních pobytech. Případně jaké jsou odlišnosti v porovnání s prací vedoucího na akcích pro běžné děti. Rozsah práce je dle jednoho z informantů 18 hodin za den. Tento pracovník dále zmiňuje služby vedoucích, které dle něj musí být „*postavené tak, že nějaká část personálu vždycky musí po té páté hodině ráno vstávat.*“ Toto již souvisí s tím, že tyto

děti jsou „živější“ a mají často diagnostikováno ADHD (viz kategorie charakteristika dětí na RP). A následně je služba večer, „protože vlastně vždycky ještě do půlnoci pak tam ty děti musí někdo v té chatě hlídat.“

V průběhu různých činností s dětmi se musí vedoucí aktivně zapojovat, jelikož dané děti vyžadují kontakt s dospělými. „Ty vedoucí musí ty aktivity dělat s těma dětma. To znamená, není možné si myslet, že byste pustili, byť ta diskotéka má třeba hezký vizuální efekty a dobrý ozvučení, že byste tam ty děti jako dali a mysleli si, že děti se budou bavit samy,“ udává jeden z pracovníků. Také v rámci již zmíněného poledního klidu „je to na těch vedoucích, protože vlastně oni musí jít, musí vytáhnout to různé sportovní náčiní, támhle pustí hudbu, támhle prostě střílí lukem, támhle hrají s dětma prostě fotbal.“ Musí se tedy více zapojit i během času, kdy na jiných akcích mají vedoucí téměř úplně volno.

Co výrazně ovlivňuje náplň práce vedoucího na těchto pobytech je široké věkové rozpětí mezi dětmi. To znamená, že „máte určitou skupinu dětí v tom oddíle, kde musíte samozřejmě řešit i to, jestli si utřely zadek, ale pak tam máte děti, které jsou jako zcela samostatný funkční jednotky, kde už jenom jako kontrolujete, jestli se vám neztrácí někde jako s tím, že by chtěly tam nějakou líbačku za stromem a tak dále.“

Náplní práce vedoucích jsou také různé kreativní činnosti v oddíle, jak již autorka zmínila výše. Jeden z pracovníků říká, že je potřeba mít určitý pedagogický talent, protože považuje skupinové tvoření s danou skupinou dětí za komplikovanou s ohledem na jejich specifika. Říká: „Když pak vidím, že se podaří těm vedoucím přesvědčit ty děti, že natrénují jeden nějaký společný tanec na nějakou melodii a vytvořit nějaký společný pokřik a dohodnou se na tom, jak bude vypadat třeba oddílová vlajka, tak to si myslím, že to jsou jako pedagogické úspěchy tisíciletí.“ Pracovník D však říká: „Určitě jsou víc živé, ale nemyslím si, že by s nimi byl problém vyrobit, nevím, velikonoční přáníčko, umějí to úplně stejně jako ty ostatní děti.“ Tvůrčí aktivity tedy nejsou běžně s těmito dětmi komplikované, ale pokud je k dané tvůrčí aktivitě potřeba skupinová práce, stává se činnost pro vedoucí náročnější.

Dále pracovník E také upozorňuje, že náročné je si uvědomit, co je náplní jejich práce, a co už ne. Hovoří zde o svěřování dětí, které pracovníky může svádět k neprofesionálnímu psychologizování dětí či nějakému vyšetřování toho, co dítě říká. Následně uvádí: „Je to umět o tom si postavit tu hranici a říct si, říct i tomu dítěti: „Ano jako já jsem rád, že jsi mi to řekla, ale hele, já jsem tady prostě vedoucí na táboře. Já tady organizuju aktivity pro děti a tady od tohohle máš své sociální pracovnice“, který

všechny na tom táboře jsou, který vlastně běžně jezdí do těch rodin.“ Také pracovník D konstatuje, že ten pobyt je od toho, aby si ho děti užily a nikoliv, aby řešili tyto problémy.

Dále se v průběhu tábora mohou roznést různé nepravdivé informace. Například, že tam někdo kouří, přestože nikdo nekouří, jak zmiňuje pracovník E. Je však potřeba určitým způsobem s takovými informacemi pracovat, ale *„když se vykopne taková dle věc, je úplně nejjednodušší a nejlepší vytrvat v tom, že prostě se pořád na táboře musejí hrát ty hry, musí se ty děti zabavit a tomuhle tomu se nesmí vůbec vlastně přikládat taková pozornost, jakou vlastně autor takového hoaxu jako požaduje.*“ Takže je potřeba být ostražitý, nenechat se vtáhnout do těchto lží a vyčkat s řešením situace na večerní poradu.

Kategorie 3: Náročnost práce na respitních pobytech

Tato kategorie přibližuje, jak pracovníci popisují vnímanou náročnost, která je spojena s jejich prací na těchto pobytech. Současně se autorka snaží nastínit, co tuto náročnost způsobuje a také, zda převažuje více fyzická či psychická náročnost. Do této kategorie autorka zahrnula tyto kódy: **náročné situace, psychická náročnost, vyčerpání, porovnání, příběhy, chybí odpočinek, únava pracovníků.**

Z rozhovorů vyplynul kód „**porovnání**“. Většina pracovníků, se kterými byl proveden rozhovor, se shodují, že jsou pro ně respitní pobyty pro děti v NP náročnější *„Mě přijdou jakoby náročnější než běžný akce pro děti,*“ říká jeden z pracovníků. Pracovník C však udává, že jsou pro něj tyto pobyty příjemnější. Říká: *„Pro mě jako osobně jsou miň náročný, ale nevím, jestli to souvisí s tím, jaký tam jsou děti. Spíš si myslím, že to souvisí s tím jakoby zázemím, když to tak řeknu a s tím, co o těch dětech vím, že nejsou tak anonymní.*“ Pracovník však výše udává, že má špatnou zkušenost s běžnými pobyty, kde nebyla dobrá organizace. Jedná se tedy o faktor, který může mít na tuto pocíťovanou náročnost vliv. Těmto faktorům se bude autorka práce věnovat v rámci samostatné kategorie. Současně však pracovník zmiňuje, že jsou pro něj tyto akce náročné z psychického hlediska, jelikož je pro něj obtížné poznávat příběhy dětí, které si prošly ve svém životě různými strastmi. Říká: *„Je to hodně jako psychická náročnost, ne ve smyslu toho, že by ty děti... já nevím, byly moc zlobivé a já jsem z toho vyčerpaný, ale fakt je to spíš z těch příběhů a z toho, že si to hodně беру.*“

Někteří uvádějí za náročnou samotnou práci s danou skupinou dětí a jejich specifika, které autorka rozebírá v samostatné kategorii. Jak uvádí například pracovník B: *„Ta práce s tou specifickou skupinou, to je podle mě pro mě to nejnáročnější.*“

Podstatné je také zmínit, že zde jezdí velké množství personálu na menší počet dětí, v porovnání s běžnými pobyty, jak říká pracovník E: „*Tady vlastně na ten tábor jede 45 dětí a s nimi jede 15 dospělých.*“ Jedná se však o děti s řadou specifíků (viz kategorie charakteristika dětí na RP). „*Pak v tom konečném přístupu těch 50 traumatizovaných dětí na těch 15 dospělých je pořád jako pořádná přesilovka,*“ vysvětluje daný pracovník.

Pracovník B udává jako náročné vysvětlování her menším dětem. Pracovník D dodává, že víkendy pro malé děti mu připadají náročnější psychicky i fyzicky než celý tábor, ale se staršími dětmi mu přijdou víkendy v pohodě. Také další z pracovníků udává: „*Ty akce, které jsou třeba jakoby zaměřené na tu soběstačnost (tedy akce pro starší děti), tak ty jsou pro nás jako za odměnu, protože tam ty děti opravdu si to prostě všechno ošéfují prostě samy.*“

Dále z rozhovorů vyplynul kód „**psychická náročnost**“. Všichni pracovníci se shodují, že jsou pobyty pro ně náročnější z psychického hlediska než z fyzického. Pracovník D kupříkladu říká: „*Asi nejvíc to psychično, že opravdu člověk přijede vyčerpaný i tím, jak nasává od těch dětí to, co oni mu řeknou.*“ V této souvislosti pracovník A zmiňuje, že „*to není po člověka, který by se tam z toho rozbrečel a tak.*“ Především se jedná o psychickou náročnost v důsledku poznávání jednotlivých příběhů dětí, které zmiňuje například pracovník C. Těm byl vytvořen samostatný kód. Dále pracovníci uváděli náročnost v utvoření si přístupu k jednotlivým dětem s ohledem na jejich minulost či psychickou únavu z toho, že neustále musí myslet a dohlížet na děti bez možnosti odpočinku.

Velmi často také informanti zmiňují životní **příběhy** dětí v náhradní péči, které je pro ně obtížné zpracovat. Přemítají si je v hlavě a vzbuzuje to u nich lítost vůči daným dětem, se kterou se musí neustále snažit pracovat. Pracovník C říká: „*Když se vrátím z toho tábora, tak třeba ještě týden se probouzím a první myšlenka hned, jak se vzbudím, je právě na tyhle jejich smutný příběhy a jsem z toho docela špatná po tom táboře.*“ Avšak pracovníci, kteří v organizaci působí dlouhodobě a naplní jejich každodenní práce je tyto příběhy znát, se s těmito pocity už příliš nesetkávají. Autorka má zde na mysli sociální pracovníky, kteří jezdí do pěstounských rodin a sledují průběh výkonu pěstounské péče. Jeden z těchto pracovníků například říká: „*Já to беру jako práci a úplně se tím nezabývám na té svojí soukromé emoční rovině.*“ Současně udává: „*Já si pak myslím, že je to hrozně důležitý ten životní příběh těch dětí znát, protože pak dává smysl, proč ty děti tam jsou a často i v jakém kontextu se chovají.*“

Pracovníci zažívají také v rámci těchto akcí různé **náročné situace**, které jsou spojeny s negativními emocemi, kterým se autorka také věnuje, a které jsou pro ně náročné. Pracovník D například mluví o svěření dítěte: *„Když se mi ty holky svěřovaly s nějakým sexuálním násilím ze svého dětství tak tam, když přišly za mnou jako za vlastně novou osobou, tak to pro mě bylo hodně psychicky náročné.“* Pracovník A zase zmiňuje násilí mezi dětmi.

Během těchto pobytů může u pracovníků dojít k určitému psychickému **vyčerpání**, kdy zažívají různé negativní pocity, které například pracovník A popisuje takto: *„Stavy, kdy už toho prostě mám nad hlavu, chtěla bych si nejraději vzít bágl a odjet. Takové myšlenky mě napadají, ale většinou jsou následovaný po tom, co jsem prostě vyčerpaná psychicky většinou nebo se ten den třeba stalo něco, co jsem třeba ještě nedokázala si nějak vnitřně dát dohromady“.*

Současně se většina z informantů shodují na jedné akci, která pro ně byla velmi náročná. Jedná se o víkendový pobyt, který probíhal po karanténních opatřeních kvůli nemoci COVID-19. Takto o dané akci vypráví například pracovník E: *„Před těma 2 lety nebo 3 lety ten víkend, tak to bylo prostě příšerný s těma dětma. Ty děti byly neuvěřitelně rozjívěné a vůbec se to nedalo dát tam jakoby do kupy. Bylo to fakt náročné, myslím pro nás pro všechny, a my jsme opravdu zvažovali, jestli je vůbec chceme dělat dál ty akce pro děti.“* Autorka však považuje za podstatné doplnit, že po provedení rozhovorů s danými pracovníky proběhl obdobný víkend. Ten však pracovníci nepovažovali za takto náročný. Důvodem opravdu mohou být tehdejší opatření, díky kterým se děti dlouho neviděly, nebyly zvyklé na řád ani ze školy a mohlo být pro ně složitější se přizpůsobit chodu tábora, kde určitý řád a pravidla jsou. Dalším faktorem mohlo být složení tehdejší skupiny dětí, která byla letos odlišná.

Dalším kódem, který vznikl po analýze rozhovorů, je **„chybí odpočinek“**. Jde o významnou odlišnost, která na těchto pobytech působí pracovníkům pocit vytížení či náročnosti. Jde o absenci možnosti nějakého odpočinku v průběhu dne, jak udává například pracovník C: *„Na běžným táboře má i pracovník třeba klid právě o poledním klidu nebo se tam naskytne volno, kdy právě je osobní volno odpoledne nebo tak. A v tomhle je to určitě náročnější, protože ty děti musí být pod neustálým dohledem, takže člověk neustále myslí.“* Pracovník E navíc udává: *„Pak když potom táboře přijedu, tak se z toho týden vzpamatovávám.“* Únavu zmiňují i další pracovníci. Na druhou stranu pracovník C uvádí, že jemu i na běžných táborech přišlo přirozené se věnovat během poledního klidu dětem. Konstatuje: *„Prostě vím, že je to ten tábor od do, kdy já tady*

vlastně celou tu dobu tam jsem pro ty děti. Takže mně tam jako nechybí.“ Většině informantů tento odpočinek však schází.

S prací na respitních pobytech se pojí také různé **negativní emoce**, které pracovníci prožívají. Nejčastěji mluví o lítosti, kterou pociťují kvůli příběhům dětí v náhradní péči. Často tento pocit souvisí i s bezmocí. Jeden z pracovníků například říká, že pociťuje *„lítost, když přijdou s těmi příběhy, nebo i lítost z toho, že třeba člověk pro ně ani nemůže nic udělat, to souvisí určitě i s bezmocí.“* Dále byl několikrát v rozhovorech zmíněn pocit strachu. Nejčastěji se pracovníci obávají, aby se děti nezranily nebo, aby jim případně nějaké neuteklo, jak zmiňuje pracovník D: *„Když tam třeba v té historii toho dítěte je, že utíkalo z domovů nebo tak, tak ta šance, že uteče i na výletě může být.“* Dále také říká: *„Člověk má neustále strach, jestli ty děti někde nespadnou nebo se nezraní a tak.“* Jedná se o běžnou emoci, u které je jedno zda pracujete s dětmi v náhradní péči nebo běžnými dětmi. U některých z pracovníků jsou zde tyto obavy vyšší vzhledem ke specifickým daných dětí. Pracovníci také zmiňují pocity nejistoty. Pracovník A například vypráví, že nejistotu a strach cítil při svěřování dítěte, aby neřekl něco špatně a dítě v něj neztratilo důvěru.

Pracovník E dále vypráví o řešení situací, kdy nechtějí děti splnit požadavky běžných vedoucích, například vzít si pevné boty do lesa a povídá: *„Teda musím říct, že když to pak teda jdu řešit, tak si já sám říkám, že doufám, že já to dítě k tomu donutím, protože pokud ho nedonutím k tomu ani já, tak to dítě musí odjet domů, protože tam nemůžete být, protože bude neřiditelný, a to si nemůžeme jako dovolit.“* Můžeme sledovat nějakou nejistotu i v těchto situacích. Dále říká, že vnímá občas bezradnost u vedoucích, když právě nejsou schopni dané dítě přimět k tomu si například vzít ty pevné boty do lesa. Toto například pracovník B vnímá trochu odlišně a říká, že spíše cítí *„naštvaní“*, pokud dané děti vzdorují. Někteří pracovníci prožívají, když se jim například nedaří v soutěžích, jak udává pracovník D. Jiný pracovník však říká: *„Je to naprosto zdravá emoce, kterou sdílejí s těma dětma.“* Dále také mluví o vedoucích, kteří již nejezdí a říká: *„U takových těch odpadlíků, kterým já vůbec nezazlívám, že odpadli, tak tam spíš jako vnímám zmatení a takový smutek z toho, že vlastně nevědí a mají problém s tím se srovnat, jestli ty děti jsou tak strašný anebo oni selhali. A já si myslím, že na to vůbec neexistuje jako odpověď.“*

Kategorie 4: Faktory ovlivňující pocíťovanou náročnost

Tato kategorie se věnuje jednotlivým faktorům, které mají na pocíťovanou náročnost vliv. Přibližuje, jak s náročností pracovníci nakládají, zda probíhá příprava a co ji pomáhá snižovat. Do této kategorie autorka zahrnula kódy: **příprava, organizace, složení týmu vedoucích, význam motivace, zlepšení časem a řešení.**

Z analýzy jednotlivých rozhovorů vyplynul kód **příprava**. Ta ještě před samotným zahájením pobytů u některých z pracovníků probíhá. Pracovníci se touto přípravou snaží snížit svou únavu a psychickou náročnost. Například pracovník B říká: *„Nějaký třeba den předem, že už úplně si třeba neberu nějakou práci navíc nebo tak, ale jsem třeba už jako doma, snažím se nějak načerpat tu energii, kterou budu potřebovat.“* Zaměřuje se tedy na odpočinek a načerpání energie *„jak psychické, tak fyzické.“* Pracovník A zase zmiňuje přípravu ve smyslu ujasnění si principů práce s danými dětmi: *„Hlavně si říkám takové ty věci, abych na to nezapomněla, že si nemůžu všechno brát osobně. Nemůžu tam prostě do toho míchat nějaké pocity a musím se nějakým způsobem distancovat v mnoha ohledech od těch dětí, že nemůžu být zaujatá vůči některým dětem, musím držet nějaký neutrální postoj.“*

Na druhé straně někteří už tuto přípravu úplně vypouští a věnují se různé zábavě, jak se smíchem přiznává jeden z pracovníků: *„Já většinou na ten letní pobyt třeba jednu rovnou z festivalu.“* V rozhovorech dále pracovník D říká: *„Beru si s sebou fotku svých blízkých.“* Přístupy k přípravě na respitní pobyty jsou tedy u pracovníků rozdílné. Někteří se nepřipravují vůbec, jiní mají před pobytem například volný den k této přípravě.

Z rozhovorů vyplynulo, že pracovníci vnímají velký vliv **organizace** pobytu na danou náročnost, ve smyslu zajištění služeb, rozdělení oddílů atp. Pracovníci se shodují, že respitní pobyty pod vybranou neziskovou organizací jsou z tohoto hlediska zajištěny dobře, a že díky tomu si pravděpodobně náročnost tolik nepřipouští. Pracovník C například říká: *„Co se týče toho režimu, tak vlastně třeba pro vedoucí je to jednodušší tím, že je to fakt perfektně zorganizovaný, co kdy se dělá, jako je přesný harmonogram a tak.“* Obdobně toto hledisko hodnotí i pracovník B: *„Myslím, že určitě ta organizace v tom hraje roli, jako já si myslím, že ta organizace, kterou máme my, je fajn, a že možná díky tomu tam tu náročnost úplně nepocíťuji. Úplně si ji nepřipouštím v tu chvíli na pobytu.“*

Kladné hodnocení týkající se zajištění a vybrané neziskové organizace pracovník C porovnává s negativní zkušeností s komerčními tábory. Současné

upozorňuje, že respitní pobyty jsou dělané pro děti, a nikoliv pro zisk. Dále vypráví, že zažil „*tábor, co byl fakt dělaný asi jen na výdělek a prostě všichni tam o těch dětech mluvili, jako ti smradi, parchanti a takhle, a bylo to úplně příšerný.*“ Také pracovník E zmiňuje negativní zkušenosti s komerčními tábory, kde se například chodili koupat s dětmi třikrát na 10 minut, protože si to děti pamatují lépe, než kdyby se koupaly jednou na 30 minut. Dále vypráví o šetření na běžné každodenní stravě na jednom z běžných táborů, s cílem dětem následně koupit jednou jídlo z fastfoodu. To si děti opět budou po táboře pamatovat víc. Toto pracovník hodnotí jako „*docela nechutný manipulace na dětech*“.

O negativní zkušenosti organizace jiných běžných táborů mluví také pracovník D, který vzpomíná na nedostatek spánku a udává, že zde je vedení zkušenější. Pracovník E upozorňuje, že není možné, aby zde byly v závěru dne nějaké „party“ vedoucích do 2 až 3 do rána, jak je to občas zvykem na běžných táborech. Zmiňuje, že si to sám dovolí pouze jednou, jelikož druhý den ráno musí být všichni pracovníci stoprocentní a „*každý 1 člověk tam vlastně chybí.*“ Zároveň je potřeba připomenout absenci odpočinku v průběhu dne (viz kategorie náročnost práce).

Současně pracovník E v rozhovorech hovoří o zajištění respitního pobytu z hlediska ubytování. V rozhovoru vysvětluje, proč není, podle jeho názoru, možné jezdit s těmito dětmi do chatkového tábora. Především jde o riziko nedovoleného navštěvování dětí a uvádí, že by podle něj nebylo možné vykonávat nad těmi dětmi dozor. Vypráví: „*Já jsem to třeba zažil, jel jsem na tábor s dětma v pěstounské péči do chatek, který dělá jiná organizace, a bylo to strašný.*“ Následně dodává, že s touto organizací jezdíme do penzionu, kde je jistota, že se zamkne a děti nemůžou nikam odejít. Zvolený způsob ubytování tedy také výrazně ovlivňuje finální náročnost práce na respitních pobytech.

Mezi další faktory působící na chod respitního pobytu a následnou náročnost patří **složení týmu vedoucích**, který je v posledních letech poměrně stálý. Pracovník E například říká: „*Každý rok máme takovou stálou sestavu, za kterou my jsme hrozně rádi, že s námi jezdí, a v ní se každý rok tak jeden, dva lidi přiberou.*“ Obvykle jezdí převážně ženský kolektiv pracovníků, až na drobné výjimky. To jeden z pracovníků hodnotí takto: „*Mám v podstatě jistotu, že když tam jedou jenom ty holky, takže mám o jednu starost míň. Ony se všechny znají, nejsou pro sebe vzájemně žádnou konkurencí, takže nemají potřebu se pomlouvat a ani ten tým nějak zevnitř rozkládat a mám takovou zkušenost, že když jsme tam měli takového jednoho vedoucího, tak ten to tam v podstatě rozložit dokázal.*“

Podstatným faktem v dané skupině vedoucích je, jakou mají motivaci k této práci. Pracovníci se v podstatě shodují, že *„je to tým vedoucích, který tam fakt jezdí kvůli těm dětem a chtějí pro ně něco udělat.“* Další kód, který vyplynul z šetření se tedy věnuje **významu motivace** na danou náročnost. Jedná se pravděpodobně o nejvýznamnější faktor, který má vliv na chod dané akce. Jak udává pracovník B: *„Kdyby mě ta práce nebavila, tak si myslím, že by to nebavilo ani ty děti, že by se třeba ta moje, dejme tomu, nějaká ta frustrace nebo to, že mě to nebaví, promítlo do toho chodu toho tábora.“* Pokud nejsme pro danou práci dostatečně motivovaní a práce není snadná, těžko bychom u ní vydrželi. Na tomto se shodují všichni pracovníci. Současně míra motivace ovlivňuje dle některých pracovníků jejich psychickou pohodu, jak zmiňuje třeba pracovník C: *„Když jako mojí motivací je pomoc těm dětem, tak spíš potom je pro mě jednodušší nebo je jakoby automatický, že si je vyslechnu, že si poslechnu ty jejich příběhy, že s nimi mám trpělivosti, že se zbytečně nerozčiluju.“*

Motivace je podstatná i pro realizaci těchto pobytů, jak zmiňuje jeden z pracovníků: *„My bychom to vlastně dělat nemuseli. My jsme asi 1 ze 3 organizací v kraji, která ještě pořádá nějaký akce pro děti. A děláme to a motivuje nás na tom to, že se teda domníváme, že ty děti by měly trávit ten volný čas kvalitně a zároveň prostě víme, jak velký význam má pro úspěšnou pěstounskou péči to, že ty děti někam odjedou a ty pěstouni si prostě odfrknou.“*

Pracovníci také často zmiňují získávání zkušeností práce se specifickou skupinou dětí jako motivační faktor, jak podotýká kupříkladu pracovník B: *„Líbí se mi každý rok to zase poznávat jinak, třeba poznávat nové děti, protože každý rok máme jiné děti, nějaké přibývají. Takže určitě to je nějaká motivace. Ještě furt získávat nové zkušenosti a hlavně to, že mě to baví.“* Mezi motivaci neodmyslitelně patří i finance, které někteří pracovníci zmiňují: *„Musím přiznat, že motivací je i to, že ten tábor je oproti jiným dobře placený.“*

Dalším kódem v této kategorii je **„zlepšení časem“**. Pracovníci se shodují v tom, že časem se pociťovaná náročnost snižuje. Obvykle považují za důvod lepší znalosti dětí, se kterými následně umí lépe pracovat. Například pracovník A říká: *„Pokud už ty děti znám nějakou tu delší dobu a třeba už jsem je viděla dvakrát, třikrát na tom pobytu, tak to už tak těžké není. Znáám je víc a vím, co od nich čekat.“*

Dále pracovník E poukazuje také na prodloužení spánku dětí, které na prvních akcích vstávaly velmi brzy. Povídá: *„Myslím, že se nám to podařilo za ty roky docela vymýtit to ranní vstávání, protože ten první tábor a ty první víkendy nám ty děti opravdu vstávaly ve 4 hodiny ráno a pro ty vedoucí to bylo jako hrozně náročný.“* Taktéž zmiňuje,

že se díky tomu prodlužují i večerní společné chvíle vedoucích, které umožňují navázání přátelských vazeb.

V rozhovorech se také autorka zaměřila na to, jak s náročností či negativními emocemi daní vedoucí pracují a na případné další možnosti **řešení** této stránky. Někteří zmiňují konzultaci s klíčovými sociálními pracovníky či dalšími kolegy nebo například ukotvení v tom, že daná práce má smysl. Pracovník C udává: „*Mám pocit, jakože to má smysl, že oni teda mají ty špatný věci za sebou a já teď vlastně právě díky tomu, že si je třeba i vyslechnu, nebo že jim teda pomáhám zajišťovat tu zábavu na tom táboře, tak jim vlastně pomáhám přinést do života zase něco dobrého, že se jim snažím pomoci.*“

O konzultaci s odborníky poté mluví například pracovník D, který říká: „*Ukotvení znovu v té situaci a vysvětlení, jak se k těm dětem vlastně chovat, že oni jsou opravdu bezprostřední, takže znovu ta konzultace s odborníky.*“ Dále pracovníci považují za podstatné „*si o tom promluvit a zkusit se na tu situaci pak podívat z jiného pohledu a s odstupem času.*“ Konzultace s odborníky souvisí s večerními poradami, které každý den na pobytech probíhají. Pracovník A o poradách říká: „*Člověk ví, že vždycky večer na poradě se může zeptat hlavního vedoucího, jak to tedy u toho dítěte bylo, a on to uvede na pravou míru, a ujasním si teda v tom případě, že nějaké informace, které mi to dítě sdělilo, nebyly pravdivý.*“ I někteří další pracovníci zmiňují význam porad k předání informací o dětech atd.

Pracovníci, kteří jezdí na pobyty se svými psy, je považují také za určitou psychickou podporu, například večer na pokoji. Pracovník D podotýká, že mu také pomáhá spánek a kontakt s vnějším světem, tedy například hovor s přáteli, dětmi atd. Dále je pro pracovníky důležitá znalost příběhů dětí, které jim pomáhají pochopit jejich chování, a jak s dítětem pracovat. Toto připomíná například pracovník C. Smutek či lítost spojený s těmito příběhy je pro pracovníky také náročný. S tímto pracovníkům pomáhá uvědomění, že oni to již neovlivní. Pracovník B třeba říká: „*I když bych chtěla, aby ty děti to nezažili, tak to nezměním a neudělám s tím nic.*“ A jako další možnost zpříjemnění pobytu zmiňuje úsměvně pracovník E zmrzlinové poháry, které si vedoucí na pobytech společně večer občas dávají.

Dále se v šetření autorka věnovala tomu, co by případně pracovníci ocenili, co by jim mohlo pomoci. Někteří udávají osobní volno, přestože si jsou vědomi, že to není příliš možné. Pracovník D třeba podotýká: „*Úplně nevím, jestli by to bylo možné, jako vymyslet třeba... já nevím... střídat se po hodince, mít někde klid pro sebe.*“ Dále pracovník říká, že by pomoci mohlo na poradě více probrat jednotlivé náročné situace, které se

pracovníkům přihodí. Podotýká však: „nevím, jestli je to vhodný na tu celou skupinu.“ Považuje tedy za lepší alternativu dát nabídku toho, aby pracovník mohl přijít za sociálními pracovníky, kteří jezdí do pěstounských rodin, a promluvit si s nimi o tom, co se stalo. Autorka práce však osobně vnímá, že na pobytech tento prostor je, ale ona se večer chce například věnovat jiným věcem, aby si mohla odpočinout a jindy na to z jejího pohledu není čas.

Pracovník C dále zmiňuje, že by mu pomohlo mít dopředu alespoň krátkou charakteristiku dětí, které budou mít v oddíle a nějaké další školení, které by se týkalo těchto dětí. Považuje to za podstatné z důvodu, aby věděl, čeho si všímat nebo nahlásit sociálním pracovníkům, že je to podezřelé. Organizace pracovníky proškoluje vždy před pobytem, ale nezaměřuje se přímo na tyto aspekty a školení se věnuje spíše obecné charakteristice těchto dětí a specifikům pobytu.

Kategorie 5: Pozitivní stránky respitních pobytů

S prací na respitních pobytech se pojí také různé pozitivní aspekty. Těm se tato kategorie věnuje. Celkem do ní byli zařazeny 4 kódy, těmi jsou: **pozitivní emoce, obohacení, změna přístupu a pozitivní odlišnosti**.

Respitní pobyty se ve spoustě hledisek odlišují od pobytů pro běžné děti. Některé z těchto věcí vnímají pracovníci pozitivně, přestože se občas jedná o věci, které současně vnímají jako náročné. Z analýzy dat tedy vyplynul kód „**pozitivní odlišnosti**“. Kladně hodnotí někteří pracovníci třeba rozmanitost pobytů. Například pracovník A sděluje: „*Pozitivní je samozřejmě to, že každý den, každá chvíle je jiná. Tam se opravdu mění všechno ze dne na den, z chvíle na chvíli. Takže člověk se tam opravdu nenudí.*“ Také pracovník B zmiňuje, že ho na pobytech baví, že to není stále stejné.

Za pozitivní pracovníci považují také stálost skupiny dětí. Pracovník C říká: „*Jak už tam jezdím čtvrtý rok, že ty děti jsou pořád jako stejný. Jenom sem tam někdo přibude a stejně tak ty děti, že oni se znají vzájemně všichni.*“ S ohledem na stálost skupiny dětí a také pracovního kolektivu vzniká mezi dětmi a vedoucími větší pouto. Díky tomu se tyto děti snaží vedoucí kontaktovat v průběhu roku nebo se na ně ptají svých sociálních pracovníků, jak zmiňují někteří pracovníci. Tento fakt vnímá pozitivně například pracovník D.

Dále pracovníci kladně hodnotí i široké věkové rozpětí dětí, například pracovník D říká: „*Ty starší se naučí být ohleduplný na ty mladší, pomoci jim, a naopak*

ty mladší se naučí právě nebo se snaží dohánět ty starší a nechtějí být pozadu, takže se naučí i od nich určitě něco nového, co třeba ještě neumí.“ Další kladně vnímanou stránkou těchto pobytů je již zmíněné zaměření pobytů na děti nikoliv na výdělek (viz kategorie faktory ovlivňující náročnost).

Dále pracovníci na respitních pobytech zažívají různé **pozitivní emoce**, především radost. Tu pociťují například díky úspěchům dětí, jak udává pracovník C: „Mám ale radost, pokud se těm dětem něco povede například v té aktivitě, což myslím je fajn, vidět, že se to tomu dítěti podaří. Tak mám určitě radost i za něho, že se mu to prostě povedlo.“ Pracovníci také zmiňují radost z výhry oddílu, který mají na starost. Pracovník E zmiňuje radost, když se tábor celkově povede a když děti baví vymyšlené hry a soutěže.

Pracovník D zmiňuje také potěšení z toho „kolik mladých lidí jako má tu chuť s těmi dětmi dělat.“ Tento fakt daného pracovníka mile překvapil, a jako další pozitivní emoci pociťuje pýchu: „Když ty děti umějí dát najevo třeba, že vidím i ten posun na tom táboře, že třeba plakaly na začátku, že chtěly jet domů nebo byly znuděny a moje osoba jim dokázala zpestřit ten pobyt a fungovat.“ Současně se s radostí pojí motivace a chuť pracovat s dětmi a poznávat nové přístupy atd. Radost pracovníkům přináší i svěření dítěte, kterým dávají děti najevo určitou důvěru, jak udává například pracovník A.

Pozitivní je nepochybně také láska k dětem, kterou pracovníci zmiňují. „Ta dětská radost je hrozně nabíjející prvek pro mě,“ udává například jeden z nich. S tímto souvisí také pocit vedoucích, že tato práce má „vyšší smysl“, jak udává pracovník C: „Mám ten pocit, že jim jako pomáhám, že to potřebují víc než ty běžný děti, že to má jako vyšší smysl.“ Kladně pracovníci vnímají také možnost být s dětmi na čerstvém vzduchu, například pro studenty je toto příjemnou změnou. Pracovník C třeba říká: „Tam jsme celý den venku prostě a furt seš v pohybu, tak třeba pro mě to byla skvělá kompenzace“.

Z výzkumného šetření vyplynula také určitá **změna přístupu** u pracovníků, která je způsobena získáním zkušeností nebo třeba bližším poznáním dětí jiného etnika. Pracovník A například konstatuje, že se naučil: „Neházet je všechny do jednoho pytle, dalo by se říct, a prostě nemít vůči dětem nějaký předsudky, jelikož děti, který máme na tom pobytu, tak jsou i jiného etnika.“

Pracovník C zmiňuje, že má větší pochopení „nejenom s těma dětma, ale i celkově jako se světem, když je někdo v obchodě nepříjemný nebo tak. Takže si víc uvědomuju, že nevím, co ten člověk má za sebou a co prožívá zrovna teď.“ Také pracovník D zmiňuje, že díky této zkušenosti se mohou vedoucí naučit vnímat děti jinak: „Že když vidí, že zlobí,

že to nemusí nutně znamenat, to že jsou zlobivý, problémový, ale že to může znamenat, že na sebe chtějí jen upozornit nebo říct tím svým chováním něco.“

Z analýzy dat taktéž vyplynul kód „**obohacení**“. Vzhledem k tomu, že se jedná o práci v sociální oblasti, získali pracovníci také určité vědomosti v této oblasti či z oblasti psychologie. Pracovník A zmiňuje: *„Ze všech mých prací mi dala nejvíc, co se týče jak těch zkušeností, tak těch možností, a celkově jakoby rozhledu, co se týče v sociální sféře u těch dětí.“* Obdobně hodnotí tento fakt pracovník B, který říká, že získal větší znalosti celkově v oblasti náhradní rodinné péče. Více se dozvěděl o pěstounské péči a o tom, *„jak to funguje, co je třeba důležité, a že právě existují takový pobyty.“*

Pracovník C konstatuje, že ho práce obohatila především o „*vědomosti jako ohledně toho třeba, jak velký vliv to trauma může mít a tak podobně, jako co se týče té psychologie nebo toho vývoje osobnosti a tak.*“ Další z pracovníků zmiňuje obohacení celkově o zkušenosti, které je dle něj v tomto oboru potřeba získat. Mezi další obohacení řadí pracovník A například možnost získat certifikát na etopedii, který by si jinak neudělal, a možnost potkat nové lidi.

4.4 Formulace závěrů a diskuse

Domnívám se, že polostrukturovaný rozhovor byl správně zvoleným výzkumným nástrojem. Umožnil získat informace, které by kvantitativní metoda nezjistila a pravděpodobně ani žádný z jiných kvalitativních nástrojů, protože bylo šetření zaměřeno na pocity pracovníků, které nelze zkoumat například pozorováním.

První vědecko-výzkumná otázka se ptá: *Jak pracovníci vnímají děti na respitních pobytech?* Tuto otázku naplňuje kategorie „Charakteristika dětí na RP“. Pracovníci se shodují v tom, že se jedná o skupinu dětí, kteří mají své zvláštnosti v chování či prožívání. Také se shodují, že u těchto dětí je větší výskyt nějakého nežádaného chování a dělání více „klukovin“. Ovšem jinak se v jednotlivých názorech poměrně rozcházejí. Někteří zmiňují lhaní, získávání pozornosti nevhodnými způsoby nebo jejich větší živost a neunavitelnost.

Na **druhou vědecko-výzkumnou otázku**: *„Jaká je práce s dětmi na respitních pobytech?“* odpovídá kategorie „Práce s dětmi na RP“. Všichni se shodují, že dané děti potřebují mít neustálý dohled, a že děti nemohou litovat. Dalšími udávanými aspekty byl individuální přístup a empatie. Ohledně samotného programu bylo několikrát zmíněno, že aktivity jsou zaměřené na unavení dětí vzhledem k jejich živosti, a že děti nemají

klasický polední klid, jelikož ho chtějí trávit aktivně společně s vedoucími. Taktéž se pracovníci shodují, že je potřeba volit jednodušší, nestrategické hry. Dále do práce zasahuje brzké ranní vstávání dětí, takže je potřeba mít služby ráno již cca od 5 hodin a samozřejmě také po večerce. Mimo to je třeba se s dětmi aktivně účastnit téměř všech aktivit, včetně diskoték, jak podotýká pracovník E.

Třetí vědecko-výzkumná otázka zní: „*Jak pracovníci hodnotí náročnost těchto pobytů?*“ Tu sytí kategorie „Náročnost práce na RP“. Všichni pracovníci se shodují v tom, že jim tyto pobyty přijdou náročné především po psychické stránce, ačkoliv pracovník C vnímá tuto náročnost pouze vzhledem k příběhům, které těžko zpracovává. Jinak hodnotí respitní pobyty jako méně náročné oproti zkušenostem s tábory pro běžné děti. Jako důvod zmiňuje lepší organizaci. I ostatní vnímají za příčinu této náročnosti především příběhy dětí nebo často mluví o náročnosti práce s danou skupinou dětí, čímž narážejí na nutnost pracovat s nimi individuálně, což vyžaduje bližší poznání dítěte.

V rámci pobytů zažívají pracovníci také různé náročné situace. Pracovníci například zmiňují násilí mezi staršími dětmi nebo svěřením dítěte. Většina pracovníků zažila pocity vyčerpání, které zmiňují obvykle ve spojitosti s jednou víkendovou akcí, po které nějaký čas uvažovali, zda chtějí jet znovu. Dále informanti uvádějí různé negativní emoce spojené s touto prací, především lítost a strach. Za náročné považují téměř všichni informanti absenci odpočinku v průběhu dne, který na běžných pobytech obvykle mají v průběhu poledního klidu. Pracovník C konstatuje, že i na běžných táborech tento klid trávil s dětmi, že mu to přijde přirozené a odpočinek mu nechybí.

Dále z šetření vyplynuly různé faktory, které mají na tuto náročnost vliv a také způsoby, jak s ní pracovníci zacházejí. Autorka je shrnuje v kategorii „Faktory ovlivňující náročnost práce na RP“, která odpovídá **na čtvrtou vědecko-výzkumnou otázku**: „*Co ovlivňuje náročnost respitních pobytů?*“ Za významné faktory pracovníci považují organizaci pobytů, ve smyslu zajištění ubytování, rozdělení služeb atd. O té mluví všichni pracovníci velmi kladně a například pracovník B konstatuje, že díky dobré organizaci si příliš náročnost nepřiznává. Další významný prvek je pracovní kolektiv, který je zde už poměrně stálý, sjednocený a umí s danými dětmi každý rok o něco lépe pracovat. Dalším faktorem, který vyplynul z rozhovorů, je čas. Například pracovník E udává, že mu kolektiv připadá rok od roku uvolněnější. Jde také o lepší znalost zvláštností jednotlivých dětí a toho, co na ně platí. Na čem se pracovníci shodují a považují to za nejvýznamnější, je jejich motivace. To, že je ta práce baví, jejich láska k dětem a pocit, že děti v náhradní péči potřebují více než běžné děti, aby jim zajistili tu zábavu, a tím jim pomohli.

Dále bylo zjišťováno, co pracovníkům pomáhá danou náročnost řešit. Každý má ovšem své metody. Vícekrát byla zmíněná konzultace určitých situací s ostatními, také osobní nastavení v hlavě a rozebrání situace s odstupem času. Pracovník D zmiňuje, že mu pomáhá kontakt s vnějším světem, například hovor s přáteli či dětmi a také, že si s sebou bere fotky blízkých. Jedná se o ojedinělou a odlišnou metodu řešení této náročnosti, kterou autorka považuje za zajímavou. Pracovníci by dále ocenili možnost alespoň krátkého odpočinku v průběhu dne. Jsou si však vědomi toho, že to vlastně nejde. Pracovník D například zmiňuje, že by se pracovníci mohli určitým způsobem střídat po nějakých časových intervalech. Jako další možnost pomoci a ulehčení práce zmiňuje pracovník C krátkou charakteristiku dětí, které bude mít v oddíle a také možnost nějakého rozsáhlejšího školení ohledně chování těchto dětí.

Pátá vědecko-výzkumná otázka se ptá: „*Jaké pozitivní stránky pracovníci na respitních pobytech shledávají?*“ Té se věnuje kategorie „Pozitivní stránky RP“. Jedním z kódů, který z analýzy rozhovorů vyplynul, byly „pozitivní odlišnosti“. Jedná se o věci, které jsou odlišné s porovnáním s běžnými akcemi pro děti, ale pracovníci je hodnotí kladně. Mezi tyto odlišnosti někteří řadí rozmanitost dnů, jak říká pracovník A, každá chvilka je jiná. Pracovníci taktéž oceňují stálost dětí, že děti nejsou anonymní, zaměření pobytů na děti, nikoliv na výdělek a již zmíněný „vyšší smysl“ práce s dětmi v náhradní péči. Pozitivní je také radost, kterou pracovníci mají, když se například dětem něco podaří, užijí si hru nebo jsou motivovaní ke hře. Radost někteří zažívají, když v ně mají děti důvěru a svěří se jim se svými strastmi. Současně došlo u pracovníků získáním zkušeností k určité změně. Často pracovníci udávají větší pochopení nejen s dětmi, kdy více přemýšlí, že neznají životní příběh daného jedince a nemohou ho tak soudit za to, jak se právě chová. A také mají informanti, především z řad studentů, díky této práci širší znalosti například z oblasti náhradní rodinné péče nebo z oblasti psychologie ve smyslu bližšího poznání vlivu traumat.

Vědecko-výzkumný problém se ptá: „*Čím jsou respitní pobyty pro děti v náhradní péči specifické z hlediska náročnosti práce na těchto pobytech z pohledu pracovníků?*“ Odpovědí je, že respitní pobyty pro děti v náhradní péči jsou pro pracovníky specifické obzvláště složením skupiny dětí, které za sebou mají nehezkou minulost. Náročnost pracovníci pocítují především psychickou, která je způsobena zejména znalostí příběhů daných dětí a také jejich zvláštnostmi v chování. Taktéž jsou pobyty specifické a náročné tím, že děti nemají klasický polední klid, protože jsou

„živější,“ jak říká pracovník D. Díky tomu mají pracovníci nedostatek odpočinku v průběhu dní na těchto pobytech, který většině schází.

Na základě nasycení výzkumných otázek a závěrů v této kapitole považuje autorka hlavní cíl tohoto šetření, kterým bylo zjistit, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech, a tím upozornit na odlišnosti od běžných zotavovacích akcí, za naplněný.

Autorka považuje za významné upozornit, že se jedná o ojedinělé šetření, které se týká tohoto tématu. Respitním pobytům pro děti v NRP není příliš věnována pozornost ani z hlediska teoretických základů. Výjimkou je autorka Zezulová a její metodika vydaná roku 2018. Z výzkumných šetření, která by se věnovala respitním pobytům se autorce nepodařilo dohledat žádné relevantní. Ojediněle se tématu věnují některé závěrečné práce. Autorce se podařilo dohledat pouze šetření z New Yorku či Austrálie, která se věnují tamější respitní péči pro pěstouny. Autorka by doporučila tedy tuto oblast více prozkoumat. Konkrétněji se z dalších výzkumných možností nabízí výzkumné šetření pracovníků v rámci jiné vybrané organizace, které by následně umožnilo porovnat výsledky s tímto šetřením.

Závěr

Práce se věnuje pobytům pro děti v náhradní rodinné péči, které vychází z práva pěstounů na odpočinek neboli respitní péči. Cílem práce bylo s oporou o odbornou literaturu popsat a analyzovat specifika respitních pobytů pro děti v náhradní péči a náročnost práce na těchto pobytech. Lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn.

Úvodní kapitola se věnuje systému péče o děti, ve kterém autorka definuje zvláštnosti jednotlivých forem náhradní péče, které mohou mít následný vliv na děti. Autorka především rozebírá pěstounskou péči, jelikož respitní pobyty vychází z práva pěstounů na odpočinek.

V následující kapitole autorka přibližuje respitní péči a také její formy, do kterých zařazuje respitní pobyty pro děti v náhradní péči. Kapitola vystihuje smysl této služby. Dále se věnuje respitní péči pro pěstouny a zmiňuje možnosti, jakými může být tato služba pěstounům poskytována. Jednou z možností jsou pobyty pro děti v náhradní rodinné péči, které autorka nazývá „respitními pobyty“. Následně tedy definuje tento pojem a poukazuje na charakteristiku těchto pobytů.

Poslední teoretická část se věnuje dětem v náhradní péči. Autorka v ní přibližuje specifické rysy chování a prožívání těchto dětí. Jedná se o nejvýznamnější část ve vztahu k empirickému šetření. Kapitola upozorňuje na určité zvláštnosti cílové skupiny respitních pobytů, které se následně projevují do práce s danými dětmi.

Na teoretickou část navazuje empirické šetření, které analyzuje pocity, zkušenosti a názory pracovníků týkající se odlišností a náročnosti práce na respitních pobytech. Šetření je vztaženo na účelově zvolený vzorek informantů, kterými jsou pracovníci vybrané neziskové organizace, jež pořádá respitní pobyty pro děti v náhradní péči. S respitními pobyty má autorka zkušenosti, na jejichž základě se formovaly její úvahy o daném tématu. Cílem šetření bylo zjistit, jak pracovníci hodnotí náročnost práce na respitních pobytech, a tím upozornit na odlišnosti od běžných zotavovacích akcí. Výsledky šetření popisují pohled pracovníků na specifika dětí na respitních pobytech a práci s danými dětmi, náročnost práce a faktory, které ji ovlivňují. Současně z empirického šetření vyplývají různá pozitivní hlediska pobytů, které pracovníci vnímají.

Z výsledků šetření plyne, že pracovníci se shodují na psychické náročnosti pobytů především z hlediska poznávání příběhů dětí, které byly v minulosti týrané, zanedbávané nebo zneužívané. Rozdílnost pracovníci vnímají obzvláště v absenci poledního klidu dětí i vedoucích a ve skupině dětí, která je obvykle věkově smíšená a složena dětmi v náhradní péči s určitými rysy chování a prožívání, které nejsou jinak příliš běžné. Za podstatné pracovníci považují znalost jednotlivých dětí a individuální přístup, na který je zde potřeba dbát více nežli s běžnými dětmi. K dané práci mají však všichni velkou motivaci, která jim kompenzuje vnímanou náročnost. Především jde o lásku k dětem, získané cenné zkušenosti a pocit, že tyto děti je potřebují více nežli běžné děti.

Přínos této práce spatřuje autorka v možnosti přiblížení problematiky a popisu specifík těchto pobytů s ohledem na nedostatek literatury a výzkumů, které by se tímto tématem zabývaly. Výjimku tvoří pouze autorka Zezulová a její metodika „*Integrované pobyty pro děti z pěstounských rodin*“. Dále se tématu věnují ojediněle některé závěrečné práce, které však nejsou relevantními zdroji. Z výzkumných šetření se autorce podařilo dohledat pouze pár děl z New Yorku či Austrálie, které se věnují respitní péči pro pěstouny, ale nikoliv daným pobytům. Tato bakalářská práce tak může být inspirací k vzniku dalších děl, které by se tématu věnovala. Výsledky šetření mohou zároveň posloužit jako zpětná vazba pracovníkům a vedení organizace, ve které bylo šetření uskutečněno. Dále mohou výsledky přispět jako inspirace jiným doprovázejícím organizacím například v tom, jakým způsobem pobyt realizovat, a na co se zaměřit.

Seznam použitých zdrojů

BURDA, Jan a Vladimíra ŠLOSAROVÁ. *Tábory a další zotavovací akce*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM, 2008, 144 s. ISBN 978-80-86784-59-5.

ČERNÝ, Michal. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, 130 s. ISBN 978-80-210-8925-9.

ČESKO. Vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách – znění od 1. 3. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 1. 7. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů – znění od 1. 1. 2014. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

ČESKO. Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů – znění od 24. 4. 2019. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110>

ČESKO. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů – znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. 266 s. ISBN 978-80-907053-2-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHRENKOVÁ, Monika, Kateřina CILEČKOVÁ a Aneta HAŠKOVÁ. *Faktory ovlivňující formu náhradní rodinné péče.* Sociální pedagogika [online]. 2015, 3(2), 38-50 [cit. 2022-03-06]. ISSN 18058825. Dostupné z: <https://doi.org/10.7441/soced.2015.03.02.03>

JOCHMANNOVÁ, Leona. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče.* Praha: Grada, 2021. 217 s. ISBN 978-80-271-2842-6.

MADDEN, Elissa, Amy CHANMUGAM, Ruth MCROY, Laura KAUFMAN, Susan AYERS-LOPEZ, Mary BOO a Kathleen LEDESMA. *The Impact of Formal and Informal Respite Care on Foster, Adoptive, and Kinship Parents Caring for Children Involved in the Child Welfare System.* Child & Adolescent Social Work Journal [online]. 2016, 33(6), 523-534 [cit. 2022-04-07]. ISSN 07380151. Dostupné z: doi:10.1007/s10560-016-0447-3

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce.* Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. 271 s. ISBN 978-80-262-1154-9.

MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutí upravujícím práva a povinnosti podle §47a odst. 2 zákona 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí v platném znění* [online]. Praha: MPSV, 2013 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/informace-k-dohodam-o-vykonu-pestounske-pece.pdf>

MPSV. *Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a souvisejících předpisů – stav po 3. čtení v Poslanecké sněmovně PČR (senátní tisk 145)* [online]. Praha: MPSV, 2021 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Novela+ZSPOD+-+p%C5%99ehled_zm%C4%9Bn_final.pdf/52a9c00c-ff8b-17b2-20c5-8de2ef2273e6

MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. Praha: MPSV, c2006–2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1650827169273_4

NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. 159 s. ISBN 8073671743.

NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha: Portál, 2009. 269 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. 255 s. ISBN isbn978-80-262-1020-7.

POLLACK, Daniel. *Respite Care for Foster Parents Should Not Mean Inferior Care for Foster Children*. Policy & Practice [online]. New York, 2012, 70(6), s. 31. [cit. 2022-04-07]. ISSN 19426828. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=85487707&scope=site>

PRŮŠA, Ladislav. *Respitní péče: analýza využívání sociálních služeb pečujícími a návrhy na zvýšení dostupnosti podpory pro pečující v systému sociálních služeb*. Praha: Diakonie ČCE, 2016. 27 s. ISBN 978-80-87953-30-3.

PRŮŠA, Ladislav. *Dlouhodobá péče nejen v České republice*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2021. 358 s. ISBN 978-80-88361-09-1.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. 162 s. ISBN 978-80-271-0095-8.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Adresář organizací. *Náhradní rodina* [online]. © 2022 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/adresar>

SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. 239 s. ISBN 978-80-7395-955-5.

ŠAFRÁNKOVÁ, Pavla. *Pojednání o respitní péči*. Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky. Praha: Univerzita Karlova. 2002, roč. 12, č. 4, s. 251-258. ISSN 1211-2720.

ŠTIKOVÁ, Gabriela, Dominika ŠENKOVÁ a Marcela BELICOVÁ. *Fenomén dítěte v systému, aneb, Teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Ilustroval Václav RÁŽ. [Praha]: Yourchance, 2020. 227 s. ISBN 978-80-906954-6-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 151 s. ISBN 9788075528643.

VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou*. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2009 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf/ba7a119a-a609-3383-dbaa-76ee24b356ee?fbclid=IwAR0TFzVTfFfOB5ujztIPw7kN0CjDJf-AG8RRYT-SxDdPnCNjkmE3fS9HaHU

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Integrované pobyty pro děti z pěstounských rodin: práce s dětmi s raným traumatem na integrovaných pobytech: odborná metodika pro pracovníky doprovázejících organizací pověřených k výkonu SPOD*. [Litomyšl]: H.R.G. spol. s r.o., 2018. 108 s. ISBN 978-80-907339-8-5.

Seznam příloh

Příloha A – Formulář pro informovaný souhlas

Příloha B – Přepsané souhlasy informantů s účastí na výzkumném šetření

Příloha C – Ukázka rozhovoru

Přílohy

Příloha A

Formulář pro informovaný souhlas

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným vyžitím pro účely bakalářské práce

Žádám Vás o souhlas se zaznamenáváním audionahrávky v průběhu výzkumného rozhovoru, který se týká výzkumného šetření bakalářské práce s názvem „*Specifika respitních pobytů pro děti v náhradní rodinné péči*“, jejíž autorkou je Petra Poláková.

Z audiozáznamu bude vytvořen textový přepis rozhovoru, který bude dále analyzován a interpretován. Do výsledků šetření v dané práci budou zahrnuty části citovaných anonymizovaných textových pasáží, které budou dostupné veřejnosti.

S ohledem na ochranu osobnosti je pozornost věnována zajištění bezpečí informantů. Důraz autorka klade na anonymitu informantů a svou mlčenlivost ve vztahu k osobním údajům informantů. Anonymitu autorka zajistí odstraněním identifikujících údajů v prepisech rozhovorů.

Informant má právo:

- a) po přepsání rozhovoru se vyjádřit k uvedeným údajům a upravit je,
- b) kdykoliv odstoupit od výzkumné aktivity.

Děkuji za Vaši pozornost věnovanou těmto informacím. Nyní Vás žádám o poskytnutí souhlasu s účastí ve výzkumu.

Dle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů (ve znění od 24.04.2019) uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V dne

Podpis:..... (informovaný souhlas zaznamenaný na audiozáznamu; viz Příloha B)

Příloha B

Přepsané souhlasy informantů s účastí na výzkumném šetření

1) Pracovník A

„Ano, uděluji ti souhlas s pořízením nahrávky a s poskytnutím toho výzkumného materiálu.“

2) Pracovník B

„Ano, ano. Souhlasím se záznamem zvukové nahrávky a zpracováním rozhovoru do tvé práce.“

3) Pracovník C

„Souhlasím s nahrávkou, pokud nebude součástí video, a se zpracováním rozhovoru.“

4) Pracovník D

„Ano, uděluji ti souhlas nahrávat tento rozhovor a souhlasím se zpracováním do tvé bakalářské práce.“

5) Pracovník E

„Ano, souhlasím s pořízením audiozáznamu rozhovoru a s poskytnutím daného materiálu.“

Příloha C

Ukázka rozhovoru

1) Jak bys popsal tu cílovou skupinu dětí?

Vlastně ty děti, které jezdí na tu respitní péči, tak jsou děti teda v pěstounské péči. A vlastně specifické na tom to je, jednak jakým způsobem ty děti se vlastně dostávají na ten tábor, protože ten tábor sice jakoby je nebo ty pobyty jsou jakoby dostupný i veřejnosti, ale vždycky jenom z hlediska toho, že se dokrývá nějaká volná kapacita v té ubikaci. Jinak jako přednostně mají vlastně nárok ty děti, které ale si řekněme, ten proces není stejný jako u komerčního tábora, protože vlastně podstatné na tom je to, že ty děti musí být svěřené do té náhradní rodinné péče. To znamená ty pěstouni neposílají své děti na tábor, ale vybírají si vlastně své zákonné volno, na které teda mají v tom roce nárok, což je teda teď 14 dní, což je daný vlastně zákonem. Je to velice ošemetný. Je to pro mě specifický v tom, že to je velice ošemetný z toho hlediska jakoby i třeba z legislativy, protože vlastně na ten pobyt přihlašují pěstouni děti, přestože k tomu třeba často nemají zákonné oprávnění, protože vlastně spoustu věcí mohou řešit jenom zákonní zástupci, kterými oni v tu danou chvíli třeba nejsou. Ale hlavně ta specifikace jejich tkví v tom, že jsou to vlastně teda děti, které si nesou všechny trauma získané v blízkých vztazích. A ty reakce těch dětí na běžný podněty z okolí jsou často velice odlišný od toho, na co jsme na tom táboře běžně zvyklý. Já to můžu říct asi tak, jakože i s ohledem třeba na tu náročnost je to prostě tak, že my, když jsme jezdili nebo já na ty komerční tábory, tak jsem tam měl sám běžně na starosti třeba 25 dětí devítiletých a tady vlastně na ten tábor je 45 dětí a s nimi jede 15 dospělých.

2) A dokázal bys nějak shrnout, jak se to projevuje na jejich chování?

No tak zásadní problém je, tak ono to je taky, jak se na to člověk kouká, že jo. Zásadní problém je prostě v tom, že ty děti reagují teda odlišně. Ty děti ve většině případů reagují nějakými prostě takovými těmi základními obrannými mechanismy, to znamená únik, útok. Málokdy ta reakce je taková, na kterou jsme vlastně zvyklí od běžných dětí. To znamená, že vlastně zásadní tam je to, že člověk musí počítat s tím, že ty děti v podstatě jsou pořád jako ve stresu, protože tak jsou nastavený, prostě mají tak nastavený mozek. A projevuje se to právě třeba tím, že chronicky lžou, mají tendenci prostě řekněme některý jakoby pro nás zdánlivě nenáročný emoční situace prožívat daleko bouřlivěji a zároveň prostě nemohou mít z mého úhlu pohledu takřka žádný prostor, jako který by chtěly trávit podle svého uvážení, protože mají daleko větší sklon inklinovat k nějakým

jako patologickým jevům, jakože k nějakým nevhodným návštěvám na pokojích, lezení z oken a podobně, což jsou jako klukoviny, který dělají i běžný děti. Jenom tady je ještě potřeba si říct, že rozdíl mezi běžnou populací dětí a těmi dětmi v náhradní rodinné péči je to, že všechno, co se na tom táboře stane, semele další řada institucí, která s tou pěstounskou péčí vlastně jako spolupracuje. To znamená, to není vlastně jenom v rámci toho doprovázení ta organizace, ale pokud by se tam nedej bože něco přihodilo, nějaké nevhodné chování mezi dětmi, tak vlastně všechny ty děti mají i svou evidenci orgánů sociálně právní ochrany dětí. To znamená přijede paní ze sociálky potom do té rodiny a bude se ptát, jak ten tábor vypadal, to dítě jí to řekne a dostane se to do jeho spisu. Tím pádem potom, když se kolem toho dítěte bude něco řešit, tak se to dostane k soudu a tak dále. Takže to je úplně jiná situace vlastně, když vám udělají něco děti na běžném pobytu na škole v přírodě nebo na táboře, no tak to projednáte s rodičem a tím to končí. Ale tady vlastně do toho promlouvá celá řada dalších institucí a ty instituce jsou hrozně ovlivněny těmi lidmi, který v nich jsou. Některý nad tím mávnou rukou a jiný jsou schopný udělat prostě z toho, že přijdete třeba na táboře sedmnáctiletému dítěti na to, že tam má cigarety, což teda na tom táboře to není dovolený, ale který sedmnáctiletý dneska nekouří, že jo? Tak jako to se ale může potom vyjevit v nějaké půlroční zprávě OSPOD pro soud tak, že to dítě je závislé na návykových látkách.

3) Děkuju. Už jsme se i bavili o tom, že to je odrazem té jejich minulosti, tak jaké pocity zažíváš, když ty jejich životní příběhy poznáváš?

No to je bych řekl těžký. Já myslím, že mě už se to úplně tak nedotýká, ale tak já to беру jako práci, jo. Úplně se tím nezabývám na té svojí soukromé emoční rovině, protože bych musel to přirovnat třeba k tomu, že kdybych byl, no já nevím, automechanikem tak taky asi se nerozpláčeš z toho, že někde to auto bylo utopené, jo. Na druhou stranu to беру vždycky tu jejich minulost, to беру jako něco, s čím se musí počítat, ale zároveň se snažím je jako tím nezaškatulkovávat. A já jsem třeba opravdu rád, že i třeba na ten letní pobyt jezdí tak podle mě 3/4 dětí v pěstounské péči a 1/4 jsou děti z běžné populace, který ani třeba vůbec s pěstounskou péčí nemají nic společného, a jako považuju to za hrozně důležité, že mají kontakty s běžnými dětmi, protože zase je potřeba si říct, že ty děti, které jezdí na ty naše pobyty, tak jsou děti, který na komerčních táborech by nevydržely ani 1 den, protože ty poskytovatelé nechtějí mít prostě tolik personálu a nejsou schopni uzpůsobit ten program vlastně téhle té cílové skupině. Je ale fakt, že dost často se setkáváme s tím, že... tak my jsme s těma životními příběhy obeznámený. Ty

vedoucí, kteří... nebo ty pracovníci v respitní péči, protože vlastně pokud pracují pro tuto organizaci, tak jsou to pracovníci v sociálně-právní ochraně dětí a staví se na ně stejný zákonný podmínky, mlčenlivost a tak dále. Tak se snažíme jakoby i těm zaměstnancům dalším, co tam jsou, jako nějak ty příběhy jejich nastítnit, protože je fakt, že pokud máte třeba dítě, který má v anamnéze sexuální zneužívání, což takové děti my tam máme, máme tam děti, které byly týrané fyzicky, psychicky a teď jsou prostě v pěstounské péči a jsou často tam jsou docela i čerstvě, tak je potřeba to jako říct i těm ostatním, přestože víme, že někdy ty kolegy, kteří běžně s tou cílovou skupinou vlastně nepracují, tím možná zahltníme, ale já si pak myslím, že je to hrozně důležitý ten životní příběh těch dětí znát, protože pak dává smysl, proč ty děti tam jsou a často i v jakém kontextu se chovají. Přestože si myslím, že to je nějaká informace, která je důležitá pro nás, protože pak v tom konečném přístupu těch 50 traumatizovaných dětí na těch 15 dospělých je pořád jako pořádná přesilovka. Jako nemůže to být prostě v tom kontextu, že sdělíme vedoucí, třeba nevím, že to je teda dívka, která byla sexuálně zneužívána, proto je potřeba ji více hlídat v tom kontextu, jakože jak se chová k chlapcům a mužům, prostě třeba k mužským součástem toho pobytu, protože by tam mohl opravdu nastat nějaký problém, ale zároveň to neříkáme tomu personálu proto, aby ty děti litovali, protože to je nefunkční model. Jsou tam proto, aby ty děti zabavili.

4) Ano, děkuju. Na to jsem se chtěla současně zeptat na tu lítost, jakou tam hraje roli. Takhle mi to stačí. Mockrát děkuji. Dokázal bys ještě nějak popsat tu práci s tou danou skupinou dětí? Co v ní třeba považuješ za důležitý?

No tak já si myslím teda podle mě, že zásadní je tam asi v tuhle chvíli to, že ty děti vlastně potřebují velký dohled, velký dozor. A hlavně potřebují mít vlastně pořád ten program prostě, nemůžou vůbec... jako nemůže to být vůbec v podobě toho, že by tam ty děti měly nějaký svůj volný čas. To si myslím, že úplně je jako nereálný. Zásadní si myslím, že je teda mít personál na prvním místě. Je důležitý mít dostatek personálu, ale musí to být personál, který chápe podstatu odlišnosti té práce, že to není standardní tábor nebo standardní nějaký víkend prostě s dětma, ale že to vyžaduje v řadě případů... jako musí zvládat ty zaměstnanci nějakou práci s krizovou situací, která může nastat. A hlavně teda si myslím, že co je pro je mě nejdůležitější, a to si myslím, že se nedá naučit, to je v té zkušenosti s těma dětma, nenechat se vtáhnout do těch jejich emocí a zůstat jako trochu vždycky nad tím, aby člověk neztrácel přehled. A taky teda si myslím, že jako důležitý je si uvědomit, že ten personál, který jede na takovouto akci, že to nemá vůbec

vlastně charakter standardního působení vedoucích na dětském táboře, tak jak to známe my i jako třeba ze začátku, kdy to ten závěr každého dne končí třeba nějakou menší party jako tak do 2 do 3 do rána. Já si myslím, že jako ano může být, ale já teda si to dovolím za celý ten pobyt jednou, protože teda v 8 hodin ráno musíme být všichni prostě nastavený a musíme být stoprocentní, protože každý 1 člověk tam vlastně chybí. Takže to si myslím, že klade velký nárok i na ten personál. A jsou to spíš takový jako osobnostní než nějaký vzdělanostní nebo takový jakoby věci. Ty děti musí mít určitě dostatek programu a ten program musí být nasměrovaný jednoznačně k tomu jednak samozřejmě, aby ty děti bavil, ale aby je taky vlastně jako unavil, což je prostě docela bych řekl jako taky zásadní, protože ty děti...Tak my tu zkušenost máme. Jde se na 30km túru, potom prostě mají taneční maraton, to znamená, tančí se, dokud neodpadne poslední a stejně tam jsou schopni tančit do 2 hodin do rána. Ráno prostě se vstává, jde se hrát další hra a jsou naprosto jako v pohodě. A teď jsem ještě chtěl něco říct jako ve vztahu k tomu personálu. To mě teď úplně vypadlo. Co to bylo? No o tom, že vlastně pracuje ten personál, jako že si myslím, že většina dělají tak v 18 hodin denně. To si myslím, že dělají, protože vlastně vždycky ještě do půlnoci pak tam ty děti musí někdo v té chatě hlídat. Ale hlavně, co je teda jiný než na těch běžných táborech, tak jak já je znám, je to, že ty vedoucí musí ty aktivity dělat s těma dětma. To znamená, není možné si myslet, že byste pustili, byť ta diskotéka má třeba hezký vizuální efekty a dobrý ozvučení, že byste tam ty děti jako dali a mysleli si, že děti se budou bavit samy. To tak nefunguje prostě, že to je v podstatě jako volný čas pro ty vedoucí. Jako nějak může být, ale musí se tam prostě vystřídat, protože ty děti právě jak jsou emočně tak velice nastavený na ten styk a kontakt s těmi dospělými lidmi, tak prostě chtějí tam, pro ně je jako to, co je tam zajímavá, je třeba to tancování s těma vedoucíma prostě jo, než aby se tam plácaly mezi sebou. Takže to myslím asi takhle no.

5) Takže bys řekl, že ta práce je hodně fyzicky náročná tím, že to je takhle dlouhý?

Jo, i psychicky. A myslím si, že to není pro každého a myslím si, že se to taky ukazuje, že to není pro každého, protože vlastně každý rok máme takovou stálou sestavu, za kterou my jsme hrozně rádi, že s námi jezdí, a v ní se každý rok tak jeden, dva lidi přiberou. A bohužel teda musím říct, že většinou jako se nezopakuje ta jejich účast, protože vlastně ty lidi, který jezdí na ty pobyty, tak je to stále stejná sestava, která jezdí od začátku mínus ty 2, který tam vlastně se snažíme každý rok dosadit jako nový lidi a nějak se to nedaří, no.

6) Děkuji. Kdybys mi popsal ještě, jak ty pobyty probíhají z hlediska právě režimu, programu?

My třeba nesnášíme rozcvičky, takže rozcvičky nemáme. Potom, když to vezmu jako bych to opravdu srovnal s klasickým táborem, tak já bych to možná vzal od takových jako provozně technických věcí. Není možný podle nás, teda hlavně podle mě, s těma dětma jet do chatkového tábora. Má to více důvodů, podle mě prostě problém je v tom, že samozřejmě ty chatky nemají sociální zařízení. Pak je tam teda prostě obrovský riziko toho, že ty děti by se nedovoleně navštěvovaly, a tam opravdu jako u těchto dětí oni často si myslí, že láska je sex a podobně. Prostě vyžadují tenhle ten kontakt. Takže ten dozor v podstatě si myslím, že nad nimi by nebyl vůbec schopný jakoby být vykonávaný. A já jsem to třeba zažil, jel jsem na tábor s dětma v pěstounské péči do chatek, který dělá jiná organizace, a bylo to strašný třeba jenom proto, že tam...což teda taky nevím, jak je hodně standardní na dětských táborech, myslím si, že není... Nám jezdí děti od 4 do 17 let na ty tábory, jo. A my jsme vlastně museli třeba v noci ty děti vodit přes úplně celý tábor 2,5 km do sociálek ty malý, který nám signalizovaly, protože ten tábor byl ještě v kopci z té chatky jako takovými lampičkami, abychom tam pro ně přišli a pak jsme museli tam mrznout v horském prostředí prostě u ohně. Zkrátka jsme si řekli, že tohle nechceme, takže prostě jezdíme do penzionu, u kterého máme jistotu, že se prostě zamkne a víme, že ty děti nám nikam nemůžou odejít a máme vlastně na chodbách služby, který je hlídají, aby byly teda na těch pokojích. Další, co teda jako je, my třeba musíme mít ty služby vlastně postavený tak, že nějaká část personálu vždycky musí po ty pátý hodině ráno vstávat, protože řada těch dětí má ADHD a další spoustu psychiatrických diagnóz. Já teda si myslím, že se nám to podařilo za ty roky docela vymýtit to ranní vstávání, protože když jsme dělali ten první tábor a ty první víkendy, tak nám ty děti opravdu vstávaly ve 4 hodiny ráno a pro ty vedoucí to bylo jako hrozně náročný, protože oni vlastně pak měli tu službu celý den zase do půlnoci, aby to odbyli v jednom tahu. Takže opravdu dělali, jako když to řeknu, no prostě 20 hodin, ale i když dneska už ty děti tak nevstávají, stejně tam před tou 6 hodinou ráno někdo musí být, protože 2 děti, který prostě vstanou plné šílenství a touhy potom sportovat, vám můžou probudit celou chatu prostě, což nikdo jako nechce. Takže neděláme rozcvičku, ale máme takovou mentální rozcvičku. Pak je to taková klasika samozřejmě, snídaně a v 9 hodin se odchází na ten program. A vždycky je to většinou spojený s tím právě zase, aby ty děti měly dostatečně možnost odčerpat tu energii, tak pokud to teda počasí dovoluje, tak jsme vlastně na horách, takže většinou jdeme nějakou takovou krátkou horskou túru. Tam se odehraje nějaká hra, většinou teda

dvě. Pak zase se vlastně z té hry vracíme zpátky a je oběd. Polední klid bych řekl, že je, ale ty děti ho většinou chtějí trávit aktivně. To znamená, že předpoklad toho, že by ty děti byly zalezlé na pokoji a ležely na postýlkách, jako to se podle mě blíží nule. To je nereálný. To znamená, a zase to je právě jiné, že je to na těch vedoucích, protože vlastně oni musí jít, musí vytáhnout to různé sportovní náčiní, támhle pustí hudbu, támhle prostě střílí lukem, támhle hrají s dětma prostě fotbal. Je to neorganizované. Taký o odpoledním klidu vlastně je, protože my se pořád snažíme nějak jako taky ty děti nechci říct vzdělávat, ale směřovat k tomu, že reálný život funguje trochu jinak než to, co zažívají ve škole a třeba i v té pěstounské rodině. Takže my máme takový obchůdek s táborovými odměnami, a ty děti vlastně po čas toho tábora soutěží vlastně o ty peníze do toho obchůdku, takže část zase toho prostojí tam, a taky si vyzkoušej, že když něco hodně chtějí, že musí si na to našetřit a tak dále. Odpoledne vlastně je taky zase většinou ve dvě ten nástup, do těch půl čtvrté se jde na nějakou tu procházku, v tom se zase zahrají dvě, tři hry a jde se vlastně zpátky. Je večere, a co bych řekl, že je zase taky trochu jiný, než je na těch běžných táborech, tím jako ten den nekončí, protože vlastně má ještě třetí část a opravdu až do té doby, než je 30 minut do večerky, se buďto hraje nějaká hra nebo ty děti zase mají nějakou organizovanou zábavu, protože to bych řekl, že úplně nejinkriminovanější doba toho dne je po té večeri, kdy ty děti si trochu myslí, že už opadá pozornost těch vedoucích a měly by jako tendenci toho vlastně jako využít.

7) Jo, děkuji. A ty aktivity jsou nějakým způsobem odlišný?

Musím říct, že jakmile v té hře jsou víc jak 3 role, tak je pro nás nehratelná, protože ty děti mají většinou potíže udržet pozornost, a i tak si troufnu říct, že v každé té hře je 10 dětí, který se prostě účastní tím, že někde běhají v tom hracím poli a vůbec vlastně nevědí, o co jde. Což si ale nemyslím, že by byla chyba těch her nebo toho, jak ty hry jsou těm dětem vysvětlovány. Je to prostě proto, že to jsou děti, který třeba zrovna se nacházejí v nějakém životním období, kdy jsou naprosto odtržené od reality, a to ještě ale neznámá, že nemůžou jet na tábor ale. Jako to zase musím říct, že třeba ty hry, který my hrajeme, tak já mám vyzkoušený z tábora s běžnýma dětma, ale je fakt, že to jsou hry, které cílí na to, že je proti sobě hraje velký množství dětí. To znamená, u nás je sice proti sobě hraje podstatně menší množství dětí, ale ta pravidla musí být stejně tak jednoduchá, jako kdyby je proti sobě mělo hrát dětí třeba 100 prostě. Takže o to tam vlastně jde. A je fakt, že každý rok zařazujeme nějaký nový hry, nové aktivity a vždycky to je tak, že ten první rok se nepovedou a povedou se až ten další rok.

8) A v rámci třeba té komunikace tam jsou nějaké odlišnosti porovnání s běžnými dětmi?

No tak já myslím, že nejdůležitější, co jakoby je, je to, že zase jako ta komunikace je náročná hlavně pro ten personál. Hlavně z toho důvodu, že si musí jako naprosto přesně uvědomit, kde je její hranice, a co je náplní jejich práce. Ono to totiž trošku má tendenci sklouzávat. Ty děti na sebe často poutají pozornost tím, že vypráví ty svoje životní příběhy dost často, a ani je nevypráví v podobě takový, že by byly pravdivý, jo. A snaží se na sebe jako nalákat tu pozornost těch dospělých, protože po ní prostě touží. To je pochopitelné, jsou to děti, které jsou emočně nedosycené. To se jim nedá vyčítat, ani se nedá si myslet, že si to myslí nebo, že to dělají jako naschvál, to ne, nedělají to vědomě. Takže pro ty vedoucí... tohle to hrozně svádí k tomu, že by řekněme, neprofesionálně měli pocit, že je budou nějak psychologizovat ty děti, nebo že si snad budou myslet, že budou nějak vyšetřovat to, co ty děti jako jim říkají. A to není ale vůbec jejich role. To znamená, je to umět o tom si postavit tu hranici a říct si, říct i tomu dítěti, „Ano jako já jsem ráda nebo rád, že jsi mi to řekla, ale hele, já jsem tady prostě vedoucí na táboře, já tady organizuju aktivity pro děti a tady od tohohle toho máš své sociální pracovnice,“ který všechny na tom táboře jsou, který vlastně běžně jezdí do těch rodin. To jsou ty osoby, za kterými ty děti mají chodit s tímhle tím. Takže si myslím, že pro ty vedoucí je hrozně důležitý si tohle uvědomit, že taky jako jednak se do toho nenechat zatáhnout, protože když se necháte emočně sežrat příběhem jednoho dítěte, co bude s těma dalšíma dvanácti v tom oddíle. A další věc je teda umět si nastavit hranici a říct si vlastně docela úlevně, že já jsem jenom vedoucí, od toho jsou tady jiný lidi, aby to řešili.

9) Děkuji moc. Pokud bys ty sám za sebe porovnal tu náročnost práce. Přijdou ti ty respitní pobyty náročnější než běžný akce?

No já myslím, že jo, že mě přijdou jakoby náročnější než běžný akce pro děti, ale ještě je potřeba si říct, že oni mají vlastně úplně opačný jakoby výsledek. Když děláte tábor pro děti, děláte ho, a nebudeme si říkat, že ne, děláte to proto, abyste vydělali peníze. My, když děláme vlastně pobyt pro děti, tak sice na něj máme jako nějaký dotace, a ty už dávno vůbec jako nepokrývají ty potřeby těch dětí na tom táboře, a ani platový potřeby nebo platovou nutnost těch vedoucí, který musíte zaplatit. Takže v tom si myslím, že je taky zásadní rozdíl, že vlastně my odjíždíme z toho tábora jakoby v úplně opačném módu než ty jiné organizace, které na něm vlastně jakoby vydělají peníze, který pak nějak generují dál. My prostě tam utratíme tu dotaci, kterou na to máme. A vlastně je to pro nás

docela... Tak pro ty vedoucí, kteří tam jedou a nepracují u nás, tak je to nějaký čas, který dostanou zaplacený jakoby navíc, ale my to děláme v rámci té práce. To znamená, že pro nás je to v podstatě oddělaných 180 hodin za 10 dní, což teda jako samozřejmě prostě náročný je, protože ta další část té agendy, kterou má ta doprovázející organizace na starosti, není dotčena tím, že se nemusí dělat kvůli tomu, že tady jako byl tábor.

10) Myslíš si, že jsou třeba ty víkendové pobyty jednodušší, že jsou kratší?

Já si myslím, že víkendový pobyt v dubnu je nejstrašnější akce, která existuje pro děti, protože...i když teda takhle, my to vlastně úplně moc nevíme. Máme zatím 2 zkušenosti, protože pak byl dvakrát COVID. Takže teď uvidíme, protože to je vlastně před námi. Natáčíme ten rozhovor před tím, než se ta akce uskuteční v letošním roce. Myslím si, že by to mělo šanci být trochu lepší, protože třeba loni jsme vlastně jeli bez toho přípravného víkendu rovnou na tábor, a nebylo to jako nějak zvlášť hrozný. Ale je fakt, že před těma 2 lety nebo 3 lety ten víkend, tak to bylo prostě příšerný s těma dětma. Ty děti byly neuvěřitelně rozjívěné a vůbec se to nedalo dát tam jakoby do kupy. Bylo to fakt náročné, myslím pro nás pro všechny a my jsme opravdu zvažovali, jestli je vůbec chceme dělat dál ty akce pro děti. Úplně to nemůžu jako takhle paušalizovat, protože zase třeba ty akce, které jsou vlastně po tom táboře, to znamená v tom září hlavně, kde ty děti mají úplně jinou úlohu, protože tam mají za úkol vlastně se o sebe postarat a my je jenom tak jako směřujeme, ale rozhodně jim do toho nijak nezasahujeme. Co jsou ty akce, které jsou třeba jakoby na zaměřený na tu soběstačnost, tak ty jsou pro nás jako za odměnu, protože tam ty děti opravdu si to prostě všechno ošéfují prostě samy. A i z našeho úhlu pohledu toho programu my tam zajišťujeme minimálně, protože vlastně programem je ten survivor, aby tam přežily a neumřely hladem.

11) A myslíš, že na to má vliv i to, že tady na těch pobytech máte ty děti rozdělené věkově?

To já myslím, že to je spíš jenom tím, že jich je míň a teda další věc, která si myslím, že tam hraje důležitou roli je, že na tyhle ty víkendy, třeba spojený s tou soběstačností, jezdí jenom děti, který tam opravdu chtějí být, což u toho letního pobytu tak není. Tam ty děti zkrátka jezdí, protože pěstouni potřebují chodit do práce, ale o víkendu pěstouni nechodí většinou do práce, takže ty děti by mohly být doma a oni by si nad nimi vykonávali dozor. Takže tam jezdí děti, který opravdu o to mají prostě zájem a chtějí tam jako být na tom víkendu, což je taky velice jako zásadní.

12) Děkuji a myslíš, že s tou skupinou, kde jsou děti fakt malinký a pak i jako pubertáci, je to náročnější?

Tady u těch dětí v pěstounské péči tam to není vůbec o tom věku. My máme velký děti, které jsou absolutně neschopný hrát jakoukoliv hru a zároveň máme malý čtyřletý děti, který pochopí každou hru a hrají ji do roztrhání těla. Já si spíš myslím, že to je...jako my jsme o tom uvažovali, o tom rozdělit to na ty malé a velké děti, ale my jsme pak docela rychle zjistili, že s těma malýma dětma nikdo nechce na ty víkendy jezdit, respektive na víkendy jo, ale že nikdo by nechtěl jet na ten tábor, kde jsou jenom ty malý děti, protože vlastně pořád to je tak, že i když ta práce s těma dětma je náročná, tak ale máte určitou skupinu dětí v tom oddíle, kde musíte samozřejmě řešit i to, jestli si utřely zadek, ale pak tam máte děti, které jsou jako zcela samostatný funkční jednotky, kde už jenom tak jako kontrolujete, jestli se vám jako neztrácí někde jako s tím, že by chtěly prostě tam nějakou líbačku za stromem a tak dále jo, což je úplně jiná práce. A já myslím, že by to bylo i hodně nefér. Ony by se ty hry daly hrát tak, že by byly 2 malé a 2 velké oddíly, které by soutěžily proti sobě v té táborové hře, ale jako já úplně nevím, jestli by ty lidi, který s námi na ty tábory jezdí, jestli by tam byl někdo ochotný, že by prostě chtěl mít oddíl skládající se z 12 dětí, který všichni potřebují nepřetržitou péči. Myslím si, že ne a že takhle my to máme jako koedukované teda věkově ty oddíly, že to má nějaký svůj podle mě význam, a že to tak jako funguje.

A další otázky a prostor pro vyjádření informanta.